SUTAD, Aralık 2019; (47): 335-366
e-ISSN: 2458-9071

İNGİLİZ-AMERİKAN KAYITLARINDA 1983 ERZURUM DEPREMİ VE DIŞ YARDIMLAR

1983 ERZURUM EARTHQUAKE AND FOREIGN AID BASED ON BRITISH-AMERICAN RECORDS

*Mevlüt YÜKSEL**

Öz

Erzurum ve çevresi, tarih boyunca birçok depreme maruz kalmış ve yıkımlara uğramıştır. 30 Ekim 1983 tarihinde meydana gelen ve merkez üssü Erzurum'un Horasan ilçesi olan deprem de bunlardan birsidir. 7.1 şiddetindeki bu sarsıntı, vilayetin doğu ve kuzey-doğusundaki Hasankale (Pasinler), Köprüköy, Narman, Şenkaya ve Tortum ilçelerine bağlı köylerle, Kars'ın Sarıkamış ilçesindeki bazı yerleri etkilemiştir. Felaketten sonra Türk Hükümeti, başta Kızılay olmak üzere ilgili tüm kurum ve kuruluşlarıyla derhal harekete geçerek felaketzedelerin yaralarını sarmaya çalışmıştır. Açılan kampanyalarla depremzedeler için ülke içinden çok miktarda yardım ve bağış toplandığı gibi birçok ülke ve uluslararası kuruluş da Türkiye'ye yardım ve bağışlarda bulunmuştur. Depremin yaralarının sarılmasında iç yardımlar kadar dış yardımların da büyük katkılar sağladığı bir gerçektir.

Bu çalışma; 1983 Erzurum depreminde Türkiye'ye gönderilen dış yardımlar hakkında önemli ve dikkat çekici bilgilerin yer aldığı İngiliz Dışişleri Bakanlığı ile ABD'nin yardım kuruluşu USAID'ın rapor niteliğindeki kayıtları doğrultusunda hazırlanmıştır. Çalışmayla; uluslararası birçok yardım kuruluşunun da seferber olduğu 1983 Erzurum depremi hakkında bir boşluğun doldurulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte burada hedeflenen bir diğer amaç ise depreme gösterdikleri ilgiden hareketle yardım gönderen ülkelerin o dönemki dış politikalarında Türkiye'nin yeri ve önemi hakkında bir fikrin oluşmasını sağlamaktır.

•

Anahtar Kelimeler
Deprem, Erzurum, yardım, İngiltere, ABD.

•

Abstract

Erzurum region suffered from various earthquake events and was devastated various times. One of these events was the earthquake with the epicenter at Erzurum Horasan region, in October 30th, 1983. This 7.1 earthquake event affected the villages within Hasankale (Pasinler), Köprüköy, Narman, Şenkaya and Tortum districts, and some settlements in Kars Sarıkamış. After the disaster, Turkish Government with Turkish Red Crescent were immediately mobilized and rushed to aid the disaster victims. Through various campaigns run at the time, incredible amount of donations and support were received domestically. Furthermore, international institutions and foreign countries supported Turkey and made donations. It is a known fact that this aid significantly contributed to aid the disaster victims.

* Dr. Öğr. Üyesi, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, mevlutyuksel@atauni.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-3478-219X*

Gönderim Tarihi: 29.07.2019
Kabul Tarihi: 14.11.2019

This study is prepared in align with the British Ministry of Foreign Affairs and USA international aid institution USAID records, in which various significant and interesting facts are available regarding foreign aid sent to Turkey. The purpose of this study to fill a gap regarding 1983 Erzurum earthquake, which led significant amount of international aid institution to act. Another purpose of this study is to create an opinion about Turkey's position and significance within the foreign policies of countries that showed interest to the mentioned earthquake.

•

Keywords
Earthquake, Erzurum, aid, England, USA.

GİRİŞ

Deprem; yerküre içerisinde biriken enerjinin, yerkabuğunun zayıf noktalarından açığa çıkması sırasında meydana gelen ani ve kısa süreli yer sarsıntısıdır (Deprem 2005: 59). Depremler, can ve mal kayıplarına neden olmakla birlikte meydana geldiği bölgedeki insanlar üzerinde sosyo-psikolojik açıdan da olumsuz etkiler bırakmaktadır (Şahin-Sipahioğlu 2002: 26). Türkiye, dünyanın en önemli deprem kuşaklarından birisi olan Alp-Himalaya kuşağında bulunmaktadır. Dünyadaki toplam depremlerin beşte birinin meydana geldiği bu kuşak, Türkiye coğrafyasını kuzeyden, güneyden ve batıdan üç asli ve bunlara ilave yerel faylarla kat etmektedir (Türkiye'de Deprem Gerçeği 2012: 1). Bu yüzden Türkiye coğrafyasının büyük kısmı deprem riski altında olup, dünyadaki depremlerin yaklaşık % 6'sı burada meydana gelmiştir (Bikçe 2015: 1).

Türkiye'nin deprem bölgeleri, depremin etki ve şiddetine göre büyük ve küçük fay hatlarının saptanmasına göre belirlenmiştir. Küçük boyutlu faylar Anadolu'nun hemen her yerinde vardır. Bulundukları yerlerin morfolojisinde de etken olan büyük boyutlu faylar ise bir kısmı dikey, bir kısmı da yatay atımlıdır. Belli başlı dikey atımlı fay sahaları, Batı Anadolu'da; Büyük ve Küçük Menderes vadilerinde, Gediz vadisi yamaçlarında ve Edremit körfezi çevresinde, İç Anadolu'da; Tuz Gölü doğusundaki Ekecek Dağı yamaçlarında, Güney Anadolu'da ise; Amik Ovası çevresinde bulunmaktadırlar. Yatay atımlı faylar ise, Anadolu'yu batıdan doğuya kat eden, kırık hatların iki yanındaki blokların yatay hareketleri ile oluşmuşlardır. Bunların en bilineni Kuzey Anadolu Fayı'dır. Türkiye'deki en yıkıcı depremeler, bu hat üzerinde meydana gelmiştir. Birinci derecede deprem kuşağı olarak da adlandırılan bu hat, Doğu Anadolu'da, Erzincan üzerinden Van'a kadar uzanmaktadır (Işık 1997: 102-103; Sür 1993: 54-55, 57-58).

Güzergâhından da anlaşılacağı üzere Erzurum ve çevresi Kuzey Anadolu Fay hattı üzerinde bulunmaktadır. Bu yüzden bölge; tarih boyunca birçok depreme maruz kalmış, büyük yıkımlara uğramıştır.[1] Cumhuriyet dönemindeki ilk büyük depremin 1 Eylül 1924 tarihinde meydana geldiği Erzurum ve çevresi[2] 1983 tarihinde de bir büyük zelzeleyle sarsılmıştır. 30 Ekim 1983'te sabahın erken saatlerinde meydana gelen ve merkez üssü Erzurum'un Horasan ilçesi olan 7.1 şiddetindeki bu deprem; Erzurum'un doğu ve kuzey-doğusundaki Hasankale/Pasinler, Köprüköy, Narman, Tortum ve Şenkaya ile Kars'ın Sarıkamış ilçelerini etkilemiştir. 1.159 kişinin hayatını kaybettiği ve birçok kişinin de yaralandığı felakette; 2.886'sı ağır olmak üzere toplamda 9.830 bina yıkılmış, 24.690 büyük ve küçükbaş hayvan telef olmuş[3] ve yaklaşık 30.000 insan da evsiz kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, depremden hemen sonra başta Kızılay olmak üzere ilgili tüm kurumlarıyla ilk andan itibaren seferber olarak felaketzedelerin yaralarını sarmaya çalışmıştır. Bunun yanında ülke içerisinden birçok yardım ve bağış kampanyaları başlatılmıştır. Bununla birlikte yine depremin akabinde birçok ülke ve uluslararası kuruluş da kampanyalar başlatmak suretiyle deprem bölgesine nakdi ve ayni yardımlarda bulunmuştur.

---

1 Tarih boyunca Erzurum ve çevresinde meydana gelen depremler hakkında bk. (Yapıcı 2015: 14-20).

2 6,8 şiddetinde olup, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın da Erzurum'u ziyaret ederek incelemelerde bulunduğu 1924 depremi ve yapılan yardımlar hakkında detaylı bilgi için bk. (Atnur 2006: 45-129; Kalemli 2010: 201-2019; Ortak 2002: 191-203; Çapa 2002: 643-656).

3 Depremin etkilediği bölge ve hasarlar hakkında dönemin Erzurum Milletvekili Hilmi Nalbantoğlu'nun TBMM Genel Kurulu'na sunduğu bir raporda ayrıntılı bilgiler mevcuttur. Bk. (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 17, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Birleşim: 26, Oturum: 1, 25.1.1984: 433-439).

Depremin yaralarının sarılmasında büyük faydalar sağlayan bu yardımlar hakkında dönemin Türk basınından başka İngiliz ve Amerikan kayıtlarında da önemli bilgiler olduğu görülmüştür. Bilhassa İngiltere Dışişleri Bakanlığına ait kayıtlarda İngiliz Hükümeti ile diğer ülkelerin yaptığı yardım ve bağışlar hakkında ilginç detaylara rastlanmıştır. Aynı şekilde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin uluslararası yardım kuruluşu USAID (United States Agency for International Development)'in bir raporunda da hem Amerika ve hem de diğer birçok ülke ve uluslararası kuruluş tarafından Türkiye'ye gönderilen yardımların derli toplu bir şekilde kaydedildiği görülmüştür.

Bu çalışmada söz konusu bu kayıtlar dâhilinde 30 Ekim 1983 tarihinde meydana gelen Erzurum depremi ve yapılan dış yardımlar konusu incelenmiştir.

Depremin Yankısı

30 Ekim 1983 tarihinde sabah saatlerinde meydana gelen deprem, birçok Avrupa ülkesinin basın-yayın organlarında ilk haber olarak yer almıştır. Mesela; Fransa televizyonu 31 Ekim günkü haber bülteninde önce Erzurum depremini duyurmuştur. 1939 yılında meydana gelen Erzincan depreminin[4] de hatırlatıldığı haberde; felakete dair mevcut ayrıntılar aktarılmıştır (Milliyet, 31 Ekim 1983). Ülkenin ünlü Le Monde gazetesi ise *"Şimdiden Yüzlerce Kurban"* başlıklı haberinde; Türkiye'deki depremde yaklaşık 800 kişinin hayatını kaybettiği 400'den fazla kişinin yaralandığı ve bu sayıların artacağı bilgilerini vermiştir (Le Monde, 1 Novembre 1983). İngiliz basın-yayın organları da depreme geniş yer vermiştir. Ülkenin tanınmış gazetesi The Times, depremi; *"Türkiye'de deprem kurbanlarının sayısı bine ulaşabilir"* başlığıyla, bir hastabakıcının enkaz altından çıkardığı bebeği taşıdığı esnada çekilen bir fotoğrafla ilk sayfada vermiştir (The Times, 31 October 1983). Yine İngiliz basın organlarından Daily Telegraph ise depremi; *"Ölü sayısı 2.000'e yükselebilir"* başlığı altında deprem bölgesini gösteren bir haritayla duyurmuştur. Haberin içerinde de gazetenin Ankara muhabiri John Bollock'un bölgedeki izlenimleri aktarılmıştır (Daily Telegraph, 31 October 1983). Bunlardan başka The Guardian gazetesi de deprem haberini; *"Depremde 500 kişi öldü"* başlığıyla ilk sayfada vermiş, son sayfada da The Times'taki fotoğrafın aynısını kullanmıştır (The Guardian, 31 October 1983). Depreme geniş yer veren diğer bir İngiliz gazetesi ise Financial Times'dır. Felaketi; *"Yüzlerce Kişi Depremde Öldü"* manşetiyle ilk sayfada duyuran gazete, iç kısmında *"Deprem'de 50 köy toprağa gömüldü"* başlığıyla ayrıntıları aktarmıştır (Milliyet, 31 Ekim 1983).

Öte yandan Avusturalya'nın en büyük gazetesi The Canberra Times da deprem haberini; *"Depremde 150 Ölü, Onlarca Kasaba Harabe"* başlığıyla iç sayfada görmüştür. Haberde; Türkiye'nin kuzey doğusundaki Erzurum'da meydana gelen depremin enkazından ilk etapta 150 ceset çıkarıldığı kaydedilmiştir. AAP-Reuter ajansından aktarılan haberde ayrıca bu depremin, 1976 yılında meydana gelen ve Van-Ağrı bölgesinde 3.800 insanın hayatını kaybettiği sarsıntıdan sonra bölgenin uğradığı en büyük felaket olduğu belirtilmiştir (The Canberra Times, 31 October 1983). Aynı gazete 2 gün sonra da; *"Türk Depremi 1.100'den Fazla Kayıp"* başlığıyla felakete daha geniş yer vermiştir. Gazetenin bu haberinde ise 44 köyü içine alan ve yaklaşık 25.000 nüfuslu deprem bölgesindeki kayıplardan bahsederek, can kaybının 1.100'den fazla oluşuyla birlikte yardım ve arama-kurtarma çalışmalarına dair bilgiler verilmiştir (The Canberra Times, 2 November 1983). Gazetede sonraki günlerde depreme dair haberlerin verildiği görülmüştür (The Canberra Times, 3 November 1983; The Canberra Times, 5 November 1983).

[4] 1939 yılında meydana gelen büyük Erzincan depremi ve yardımları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Tuğluoğlu 2015: 113-136; Atlı 2014: 247-255).

Depremi Yunanistan basın-yayın organları da ilk haber olarak yayımlamışlardır. Yunan resmi televizyonunun görüntüler eşliğinde aktardığı deprem haberini, ülkenin ünlü gazetelerinden Mevsimvrini, *"Türkiye'de Trajedi"* manşetiyle okuyucularına duyurmuştur. Haberde; mitolojik bir yaklaşımla *"Deprem Tanrısı Engelados, Yıkıntıların Altında 500 Ölü Bıraktı"* ifadeleri kullanılmıştır. Vradini ve Eleftherotypia gibi Yunan gazeteleri ise; depremi ilk sayfalarında ve 1.000 kişinin hayatını kaybettiği bir felaket olarak aktarmışlardır (Milliyet, 1 Kasım 1983).

Deprem, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ndeki basın-yayın organlarında da geniş yer tutmuştur. ABD televizyonu 23.00 haberlerinde 3 dakika boyunca enkaz kaldırma çalışmalarını, yaralıların tedavisini ve köylerin uğradığı tahribatı içeren görüntüler aktarmıştır. Haber spikerleri; 50 köyün büyük hasara uğradığını, ölü sayısının 500'e ulaştığını ve bu sayının 1.000'i bulmasından endişe edildiğini ifade etmişlerdir (Milliyet, 1 Kasım 1983). Ülkenin basın organlarından New York Times ise haberi *"Deprem Türkiye'nin Doğusunu Vurdu Köyler Dümdüz ve 500 Ölü"* manşetiyle ilk sayfada vermiş, 7.1 şiddetindeki depremin, Erzurum ve Kars şehirlerini etkilediği belirtilmiştir (New York Times, 31 October 1983). Diğer taraftan BBC ile tüm dünyaya haber servisi yapan Amerikan Haber Ajansı (AP) da felakette 980 kişinin hayatını kaybettiğini, evsiz kalan binlerce kişinin ise bölgedeki yoğun kar yağışından dolayı büyük bir mağduriyete maruz kaldığını duyurmuştur (Milliyet, 31 Ekim 1983).

Görüldüğü üzere Türkiye'nin kuzeydoğusunda etkili olan ve tarihte 1983 Erzurum depremi olarak bilinen bu felaket, çok kısa bir süre içerisinde hemen tüm dünyada duyulmuştur.

Uluslararası Kampanyalar ve Yardım Faaliyetleri

Deprem felaketzedeleri için uluslararası ilk yardım çağrısı olaydan bir gün sonra, 31 Ekim 1983 tarihinde Kızılhaç tarafından yapılmıştır. Teşkilatın Cenevre'deki basın merkezinden duyurulan çağrıda; yüksek rakımlı deprem bölgesindeki hava koşullarının olumsuzluğundan bahsedilerek, tüm ülkeler acil yardım yapmaya davet edilmiştir. Bir başka çağrı ise Papa II. Jean Paul tarafından yapılmıştır. Farklı ülkelerden yaklaşık 30.000 kişinin katıldığı Saint Pierre meydanındaki bir dini törende konuşan Papa, herkesi Türkiye'deki depremzedeler için yardıma davet etmiştir. Papa, ayrıca felaketzedelere yardım elini uzatacak kişileri gönülden kutsayacağını da söylemiştir. 31 Ekim 1983 tarihinde bir çağrı da Türk Kızılayı tarafından yapılmıştır. Bu çağrıyla 5.000 çadır, 30.000 battaniye, 5.000 uyku tulumu ve 150.000 metre çadır bezine ihtiyaç duyulduğu belirterek, tüm ülkeler acil olarak yardım yapmaya davet edilmiştir (Milliyet, 1 Kasım 1983; Milliyet, 2 Kasım 1983).

Uluslararası kuruluşların yanında bir kısım ülkeler de yardım çağrısında bulunmuşlardır. Bunlardan birisi Avusturya'dır. Başkent Viyana'nın en yüksek tirajlı gazetesi Neu Kronen'de yayımlanan çağrıda; tüm Avusturya halkı Türkiye'deki depremzedelere yardım yapmaya davet edilmiştir (Halka ve Olaylara Tercüman, 2 Kasım 1983). Benzeri bir çağrı ise resmi izin alınmak suretiyle Federal Almanya'da yaşayan Türkler tarafından yapılmıştır. Ülkedeki bütün Türklerin iştirak ettiği kampanya, kısa sürede büyük ilgi görmüştür (Halka ve Olaylara Tercüman, 1 Kasım 1983). Alman medyasının da desteklediği kampanya için Türkçe TV yayınları dahi yapılmıştır. Diğer taraftan o yıllarda Federal Alman Futbol ligi takımlarından Dortmund Kulübü'nde oynayan Türk futbolcu Erdal Keser de kampanyaya yüklü miktarda bir bağışta bulunarak ülkedeki tüm Türkleri Türkiye için yardıma davet etmiştir (Halka ve Olaylara Tercüman, 3 Kasım 1983).

Bir başka yardım çağrısı ise Yunanistan'dan yapılmıştır. Yunan Sağlık ve Sosyal Yardım

Bakanlığı ile Kızılhaç Teşkilatı tarafından yapılan çağrıya, ülkedeki Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü Yunan Komitesi de katılmıştır. Ülke halkının büyük ilgi gösterdiği bu kampanyadan başka Yunan Hükümeti, NATO (North Atlantic Treaty Organisation)[5] öncülüğünde başlatılan yardım programına ve Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nce açılan kampanyalara da iştirak etmiştir (Cumhuriyet, 3 Kasım 1983; Milliyet, 3 Kasım 1983).

Kampanyaların haricinde bazı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından Türkiye'ye acil yardım önerilerinde de bulunulmuştur. İlk öneriler, 1 Kasım 1983 tarihinde ABD ve UNESCO[6] tarafından gelmiştir. ABD'nin önerisi, 1 Kasım 1983 tarihinde dönemin Beyaz Saray sözcüsü tarafından yapılan bir açıklamayla duyurulmuştur. Açıklamada; Türkiye'den henüz bir talep gelmemesine rağmen ABD'nin her konuda yardıma hazır olduğu bildirmiştir. UNESCO'nun önerisi ise kurumun Genel Direktörü M. Bow tarafından; Türkiye'ye her türlü teknik yardımda bulunulabileceği ve hasar belirleme çalışmaları için deprem bölgesine bir heyet gönderileceği belirtilmek suretiyle yapılmıştır (Milliyet, 2 Kasım 1983). Diğer taraftan Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation-WHO)[7] de Türkiye'ye; deprem bölgesine seyyar sağlık merkezleri ve tıbbi malzeme gönderebileceğini bildirmiştir (Milliyet, 3 Kasım 1983).

Yapılan tüm bu çağrılardan hemen sonra deprem bölgesine dünyanın çeşitli ülkelerinden ve kuruluşlarından yardımlar gönderilmeye başlanmıştır. Bu ülkelerin veya kuruluşların bazıları sadece nakdi yardımlarda bulunurken bazıları da ya sadece aynî ya da hem nakdî hem de aynî yardımlarda bulunmuşlardır. İlk yardım gönderen ülke ise İsviçre olmuştur (Milliyet, 31 Ekim 1983). İsviçre Hükümeti, birisi Kızılhaç'a ait olmak üzere toplam iki uçakla yarısı çadır ve battaniyelerden oluşan 5 tonluk yardım malzemesi ile içerisinde 15 eğitimli köpeğin de bulunduğu 45 kişilik bir arama-kurtarma ve sağlık ekibini depremden hemen sonra Türkiye'ye göndermiştir. (Cumhuriyet, 1 Kasım 1983). İlk yardım gönderen ülkelerden bir diğer ise Rauf Denktaş başkanlığındaki Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)'dir. Denktaş, depremden hemen sonra 2.000 adet battaniye ile ilaçtan oluşan bir uçak dolusu yardım malzemesiyle birlikte donanımlı bir sağlık ekibini derhal Türkiye'ye göndermiştir (Milliyet, 1 Kasım 1983; Milliyet, 3 Kasım 1983).

Depremin hemen akabinde bir yardım da Suudi Arabistan'dan gelmiştir. Dönemin Suudi Kralı Fahd Bin Abdülaziz, ülkesi adına afetzedeler için 10.000.000 dolar bağışta bulunmuştur. Türkiye için yardım çağrılarına hemen yanıt veren bir diğer ülke de Avusturalya olmuştur. 2 Kasım 1983 tarihinde ülkenin o dönemki Dışişleri Bakanı Bill Hayden, resmi bir açıklama yaparak (Bk. EK-1); Avusturalya Hükümeti'nin Türkiye'deki deprem için 100.000'i gıda, battaniye, giyecek ve barınak temininde sarf edilmek üzere toplamda 500.000 dolar bağışta bulunduğunu duyurmuştur. Yine Hayden'in açıklamasında da belirttiği gibi; Avusturalya'nın

---

5 4 Nisan 1949'da kurulan NATO'un tarihçesi, yapısı ve Türkiye-NATO ilişkileri hakkında bk. (*NATO El Kitabı* 1998: 23-331; Sarınay 2002: 923-927; Bilge-Criss 2012: 1-28; http://www.mfa.gov.tr/nato.tr.mfa; http://www.mfa.gov.tr/turkiye-nato-iliskileri.tr.mfa).

6 UNESCO, ABD'nin de iştirak ettiği 1-16 Kasım 1945 tarihleri arasında Londra'da düzenlenen ve Birleşmiş Milletler (BM) bünyesindeki 44 ülkenin katıldığı bir konferansta kurulmuştur. 20 ülkenin imzaladığı 4 Kasım 1946 tarihli UNESCO Kuruluş Sözleşmesi'ni Türkiye, 20 Mayıs 1946 tarihinde imzalamıştır. (http://www.unesco.org.tr/Pages/96/2/UNESCO; http://www.unesco.org.tr/Pages/99/2; https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco; http://www.unesco.org.tr/Pages/96/2/UNESCO; T.C. Resmi Gazete, 25 Mayıs 1946).

7 Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 19-22 Temmuz 1946 tarihlerinde New York'ta düzenlenen BM üyesi 51 ülkenin katıldığı Uluslararası Sağlık Konferansı'nda kurulmuştur. Türkiye, bu çalışmalara dönemin Sağlık Bakanı Dr. Behçet Uz'un gayretleriyle fiilen katılmıştır. Anayasası aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 26 üye ülke tarafından onaylanan DSÖ'nün resmi kuruluş tarihi ise 7 Nisan 1948'dir. DSÖ'nün Ankara'da ülke temsilciliğinden başka Gaziantep'te de bir saha ofisi bulunmaktadır. Bk. (http://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa; https://www.who.int/about/who-we-are/en/).

bu bağışı, BM Afet Yardım Fonu (United Nations Disaster Relief Organisation-UNDRO)[8] ve Uluslararası Kızılhaç Örgütü üzerinden Türkiye'ye aktarılmıştır (Turkey-Disaster 1983: 132; Milliyet, 3 Kasım 1983; Halka ve Olaylara Tercüman, 3 Kasım 1983). Bununla birlikte depremden hemen sonra Türkiye'deki depremzedeler için Japon Gemi İnşaat Sanayi Vakfı, 5.000.000 yen bağışlarken (Halka ve Olaylara Tercüman, 31 Ekim 1983; Cumhuriyet, 1 Kasım 1983; Milliyet, 1 Kasım 1983), Roma Katolik Örgütü ise yaklaşık 8.000.000 liralık bir yardımda bulunmuştur (Milliyet, 1 Kasım 1983). Diğer taraftan deprem sonrası 58 balya sargı bezi ile 196 kg gıda ve 237 kg ilaçtan oluşan 5 uçak dolusu malzeme Kuveyt'ten (Cumhuriyet, 1 Kasım 1983; Türkiye, 5 Kasım 1983), battaniye, ilaç ve gıda maddesi gibi ürünlerden oluşan bir uçak dolusu malzeme de Tunus'tan Türkiye'ye ulaştırılmıştır (Milliyet, 1 Kasım 1983; Cumhuriyet, 1 Kasım 1983; Halka ve Olaylara Tercüman, 2 Kasım 1983). Depremden bir gün sonra İtalya Hükümeti tarafından da depremzedeler için 500.000 dolar tutarında bir yardım malzemesi gönderilmiştir (Milliyet, 3 Kasım 1983).

Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'nın başlattığı kampanya çağrısı da birçok ülke tarafından yoğun ilgi ve karşılık görmüştür. 1 Kasım 1983 tarihinde teşkilat tarafından yapılan açıklamada; kampanya dâhilinde Köln'den hareket eden bir uçakla 7.000 adet battaniye, 2.000 adet çadır, bol miktarda ilaç ve 300.000 mark nakit paranın Türkiye'ye gönderildiği belirtilmiştir (Milliyet, 1 Kasım 1983; Halka ve Olaylara Tercüman, 3 Kasım 1983). Yine kampanya dâhilinde fakat bağımsız olarak Alman Kızılhaçı; 14.500.000 liralık nakdi bağışta bulunurken, Hollanda Kızılhaçı; 5.000 adet battaniye (Milliyet, 2 Kasım 1983), Bulgar Kızılhaçı; 3.750 adet battaniye, 50 adet soba, 50 adet çadır ve 1 ton tıbbi malzeme, İsveç Kızılhaçı ise; 50 adet prefabrik konut ve muhtelif yardım malzemesinden oluşan bağışlarını depremden hemen sonra Türkiye'ye ulaştırmışlardır (Ayın Tarihi, 6 Kasım 1983; Milliyet, 3 Kasım 1983). Bunlardan başka Fransız Kızılhaçı ülke genelinde bir kampanya başlatmış (Turquie 1983; 6; Milliyet, 3 Kasım 1983) İngiliz Kızılhaçı ise İngiliz Hükümeti ile yürüttüğü kampanya dâhilinde; içerisinde 41 tonluk çadırın bulunduğu ve toplamda 170.000 sterlin değerinde olan bir uçak dolusu yardım malzemesini felaket bölgesine göndermiştir. (TNA, FCO, 9/4338-6/23).

Türkiye'deki depremzedeler için bir kısım İslam ülkelerinin Kızılay teşkilatları da nakdî ve aynî olmak üzere önemli yardımlarda bulunmuşlardır. Bunlardan Libya Kızılayı; 126.150.000 liralık nakdi bağış yapmış, İran Kızılayı da toplamda 55 tona ulaşan 250 balya battaniye, 80 balya giyim eşyası, 210 çuval pirinç ve 100 kg ilaçtan oluşan bir uçak dolusu yardım malzemesini deprem bölgesine ulaştırmıştır (Halka ve Olaylara Tercüman, 3 Kasım 1983).

Yardımları ve bu yöndeki faaliyetleri aşağıda daha detaylı aktarılacak olan ABD ise depremden hemen sonra Türkiye'ye toplamda 4 uçak dolusu yardım malzemesi yollamıştır (Milliyet, 3 Kasım 1983). Bununla ilgili olarak dönemin ABD Ankara Büyükelçisi Robert Strauzs Hupe, 2 Kasım 1983 tarihinde hükümetinin isteği doğrultusunda depremzedelerin ihtiyaç duyduğu diğer yardım malzemelerini belirlemek üzere Erzurum'a gitmiş deprem bölgesinde faaliyet gösteren 9. Kolordu yetkililerinden bilgi edinmiştir (Halka ve Olaylara Tercüman, 3 Kasım 1983). ABD'nin gönderdiği yardım hususunda da Türk yetkililere bilgilendiren Hupe, Türkiye'ye gönderilen uçaklarda, çadır, battaniye, kar üstü ambulansı, soğuk iklimlere uygun portatif konut, çok miktarda giyecek ve yiyecek maddesi bulunduğunu belirtmiştir. Büyükelçi

[8] UNDRO, 1965-1970 yılları arasında BM'in genel kurulunda alınan karar doğrultusunda 1971 yılında Cenevre'de kurulmuştur. Dünyanın herhangi bir yerinde felakete maruz kalan insanlara yardım etmeyi amaçlayan UNDRO, yerini 1991 yılında BM İnsani Faaliyetler Koordinasyon Ofisi (United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs-UN-OCHA)'ne bırakmıştır. Bk. (https://www.nationsencyclopedia.com/United-Nations/Social-and-Humanitarian-Assistance-INTERNATIONAL-DISASTER-RELIEF.html).

bu bağlamda ayrıca; ABD Hükümeti'nin afet bölgesinde kullanılmak üzere 25.000 dolarlık nakdî bağışta bulunduğunu da Türk yetkililere iletmiştir (Türkiye, 4 Kasım 1983).

Felaketzedeler için çeşitli ülkelerden gelen yardımlar depremden sonraki günlerde de devam etmiştir. Örneğin Güney Kore Hükümeti 5.000.000 liralık nakdî bağışta bulunurken, Norveç Hükümeti ise 5.500 kronluk bağışının ardından ihtiyaçların belirlenmesi halinde yeni yardımlar gönderileceğini Türk makamlarına bildirmiştir. Öte yandan Federal Almanya Hükümeti de kendi Hava Kuvvetlerine bağlı "Hercules" tipi bir uçakla Türkiye'ye 20 tonluk kışlık giyim eşyası, yün battaniye, uyku tulumu, 5 ton ilaç, 50'şer kişilik 30 adet çadır ve 2 ton sağlık malzemesi göndermiştir (Milliyet, 3 Kasım 1983; Türkiye, 5 Kasım 1983).

Bunlardan başka dönemin basın organlarının Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan aktardığı bilgilere göre; depremden birkaç gün sonra Pakistan Hükümeti, bir uçak (Türkiye, 5 Kasım 1983), Ürdün Hükümeti iki uçak, İsviçre Hükümeti ise daha önce gönderdiğine ilave olarak iki uçak dolusu muhtelif yardım malzemesini Türkiye'ye ulaştırmışlardır (Milliyet, 3 Kasım 1983). Yine daha önce Kızılay teşkilatı eliyle yardım gönderen Libya Hükümeti depremden birkaç gün sonra toplamda 80 tonu bulan iki uçak dolusu daha yardım malzemesini Türkiye'ye göndermiştir (Ayın Tarihi, 6 Kasım 1983). Bunlardan başka Danimarka 1.000.000 kron tutarında bir nakdî yardımda bulunurken (Türkiye, 7 Kasım 1983) İtalya 75, Norveç ise daha önce gönderdiklerine ilave olarak 50 adet çadırı deprem bölgesine ulaştırmıştır (Cumhuriyet, 9 Kasım 1983).

Erzurum-Kars ve Sarıkamış bölgesini etkisi altına alan deprem felaketinden hemen sonra bir kısım Uluslararası kuruluşlar da önemli yardımlarda bulunmuştur. Bunların başını Avrupa Ekonomik Topluluğu/AET (European Ecomnomic Community-EEC)[9] çekmiştir. AET Komisyonu depremden sonra 500.000 Avrupa Hesap Birimi[10] değerindeki muhtelif yardım malzemesini deprem bölgesine göndermiştir. BM Genel Sekreterliği ise bir açıklama yaparak kendisine bağlı kuruluşların yardıma hazır olduğunu, bunlardan UNESCO'nun, hasar tespit çalışmaları için bir heyeti, Dünya Sağlık Örgütü'nün ise seyyar sağlık merkezleri ile gerekli tıbbi malzemeleri deprem bölgesine sevk edeceğini duyurmuştur (Milliyet, 3 Kasım 1983). Sonraki süreçte devreye giren Avrupa Konseyi de İskân Fonu üzerinden depremzedeler için büyük bir katkıda bulunarak, deprem bölgesinin yeniden inşası için hazırlanan 100.000.000 milyar liralık projenin, 50.000.000 lirasını finanse etmeyi taahhüt etmiştir (Ayın Tarihi, 16 Kasım 1983; Ayın Tarihi, 27 Kasım 1983). Bunun yanında deprem bölgesi için İslam Dayanışma Fonu tarafından 500.000 dolar (Ayın Tarihi, 8 Kasım 1983), Türk Ermeni Patrikhanesi'nden ise 10.000.000 lira nakdi bağışta bulunulmuştur (Ayın Tarihi, 9 Kasım 1983).

Görüldüğü üzere deprem sonrasında birçok ülke ve uluslararası kuruluş, gerek depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanması ve gerekse bölgenin yeniden imarı için kampanyalar başlatmışlar bu kapsamda önemli yardım ve bağışlarda bulunmuşlardır.

İngiliz Kayıtlarında Deprem ve Dış Yardımlar

30 Ekim 1983'te meydana gelen depremle ilgili olarak İngiltere Hükümeti'nin ilk faaliyeti, durumdan Ankara Büyükelçiliği'ni haberdar etmek olmuştur. Haber; 31 Ekim 1983 tarihinde

[9] AET; 1957'de imzalanan Roma Antlaşmasıyla Belçika, Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda hükümetleri tarafından kömür ve çelik rezervlerinin kontrolünü sağlamak, İngiltere ile Fransa arasındaki anlaşmazlıkları çözmek amacıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun devamı olarak kurulmuştur. Teşkilat, 1 Kasım 1993 tarihli Maastricht Antlaşması'yla da AB'ye dâhil edilmiştir. Bk. (https://www.ab.gov.tr/_105.html).

[10] Dönem itibariyle AET'na üye ülkelerin kullandıkları para birimidir. ECU (Europeon Currency Unit) da denilen bu birim, 13 Mart 1979'da yürürlüğe girmiştir.

Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Assistance-ODA)[11] adlı birim vasıtasıyla dönemin Dışişleri Bakanı Geoffery Howe tarafından Türkiye Büyükelçiliği'ne gönderilen bir telgrafla verilmiştir. Telgrafta; Türkiye'nin kuzey-doğusunda şiddetli bir depremin meydana geldiği, bununla ilgili olarak İngiliz Büyükelçiliğine hükümet tarafından acil ihtiyaçlar için 10.000 sterline kadar yardım malzemesi satın alabilme veya bağışta bulunma yetkisinin verildiği bildirilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/1).

Bunun sonrasında da İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi Sir Mark Russell tarafından İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na depremle ilgili bir rapor gönderilmiştir (Bk.EK-2). 31 Ekim 1983 tarihli telgrafa ek olarak, *"Türkiye: Deprem Felaketi"* başlığıyla Felaket Birimi (Disaster Unit) için yazılan ve 7 maddeden oluşan bu raporun ilk maddesinde Russell; 30 Ekim sabahında Türkiye'nin kuzey-doğusundaki Erzurum'da meydana gelen depremde kesin olmayan son bilgilere göre 509 kişinin öldüğünü ve 44 köyün tamamen yerle bir olduğunu belirtmiştir. Uzaktaki birçok köy ile iletişim kurulamadığını ve ölü sayısının artacağının tahmin edildiğini de ifade eden Russell, raporunun ikinci maddesinde de; Türk Hükümeti'nin bölgeye çok sayıda arama-kurtarma ekibi gönderdiğini, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın iki bakanla bölgeye gittiğini, ordu birliklerinin köylere ulaşım çalışmalarına destek verdiğini yazmıştır. Büyükelçi, burada ayrıca; Türk Kızılayı'nın depremzedeler için başlatılan ulusal yardım kampanyalarını organize ettiğinden de bahsetmiştir (TNA, FCO, 9/4338/3-1).

Mark Russell, raporunun üçüncü maddesinde ise rakımın birçok yerde 6.000 fite (yaklaşık 1.800 metre) ulaştığını, hava sıcaklığının -9°'ye kadar indiğini bu yüzden deprem bölgesinde çok sayıda çadır, battaniye, kışlık elbise gibi malzemelerle birlikte soba ve su arıtıcılarına ihtiyaç duyulduğunu kaydetmiştir (TNA, FCO, 9/4338/3-1, 2). Raporunun dördüncü maddesinde; felaketzedelerin ihtiyaç duyduğu malzemelerin, İngiliz Kraliyet Hava Yollarına ait bir uçakla Erzurum Havalimanı'na gönderilmesi tavsiyesinde bulunan Russell, beşinci madde de kendisine 10.000 sterline kadar nakit harcama yetkisinin verilmesinden memnun olduğunu, fakat bunun yeterli olamayacağını belirttikten sonra ihtiyaç malzemelerinin depremzedelere bir an önce ulaştırılması için hava yolu taşımacılığının tercih edilmesi gerektiğini kaydetmiştir (TNA, FCO, 9/4338/3-2).

Mark Russell raporunun altıncı maddesinde ise Türkiye'ye yapılan dış yardımların Cenevre'deki Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından koordine edildiğini ve yardım malzemelerin uçaklarla gönderilmesi hususunda gerekli tüm çalışmaların yapıldığını belirtmiştir. Diğer taraftan alınan son bilgiler doğrultusunda Suudi Arabistan Krallığı'nın 10.000.000 dolar bağış yapacağına dair bir haber alındığını, Almanya ve Japonya Büyükelçiliklerinin de Türk Hükümeti'nin talepleri doğrultusunda yardımda bulunacaklarıyla ilgili açıklamalar yaptıklarını kaydetmiştir. Russell, raporunun son maddesinde ise kendisinin Türk Dışişleri Bakanı'na bir taziye mesajı gönderdiğini belirterek İngiltere Başbakanının, Türk mevkidaşı Ulusu'ya, Karliçe'nin ise Türkiye Cumhurbaşkanı'na birer taziye ve geçmiş olsun mesajı göndermeleri tavsiyesinde bulunmuştur (TNA, FCO, 9/4338/3-2).

---

[11] ODA; dünyadaki insanların sosyo-ekonomik refahını arttıracak politikalar geliştirmek amacıyla 1961 yılında Paris'te kurulan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD)'ne bağlı, kriterleri Kalkınma Yardımları Komitesi (Development Assistance Commite)'nce belirlenen bir fondur. ODA'nın faaliyet alanı, gelişmekte olan ülkelerdir. Askeri yardımları kapsamaz. Yardımlar, doğrudan olabileceği gibi BM veya Dünya Bankası gibi kurumlar aracılığıyla da yönlendirilebilir. Bk. (http://www.oecd.org/about/; https://www.oecd-ilibrary.org/development/official-development-assistance-oda/indicator-group/english_5136f9ba-en); http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm; https://www.gov.uk/government/publications/official-development-assistance/official-development-assistance). Ayrıca; ODA hakkındaki bir çalışma için bk. (Wall 1995: 307-314).

İngiliz Büyükelçi Mark Russell, 31 Ekim 1983 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği başka bir telgrafta ise; deprem bölgesindeki mülki idarecilerle ve askeri makamlarla irtibat kurulduğunu, yabancı uyruklu herhangi bir kişinin depremde hayatını kaybetmediği veya yaralanmadığı bilgisini edindiklerini belirtmiştir (TNA, FCO, 9/4338/4). Buradan da anlaşılacağı üzere İngiliz Büyükelçiliği depremde yabancı uyruklu herhangi bir kişinin zarar görüp görmediğiyle de yakından ilgilenmiştir.

31 Ekim 1983 tarihinde depremle ilgili bir rapor da İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Güney Avrupa Departmanı yetkilisi A. D. C. Wilson tarafından Afet Birimine bağlı Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) sorumlusu J. Bullard'a gönderilmiştir. Dört maddeden oluşan bu raporun ilk maddesinde 30 Ekim 1983 tarihinde Türkiye'nin kuzey-doğusunda bulunan Erzurum'daki depremde 500 kişinin hayatını kaybettiği, bu sayının 1.000'in üzerine çıkabileceği bildirildikten sonra Türkiye'ye gönderilecek taziye ve geçmiş olsun mesajı hakkında görüş istenmiştir. Türkiye Başbakanı'na gönderilecek mesaja dair tavsiyelerin de bulunduğu raporun devamında ise; Büyükelçi Russell'in emriyle Resmi Kalkınma Yardımı-ODA tarafından deprem bölgesine gönderilecek yardım için 10.000 sterlinlik bir bütçe ayrıldığı ve Türk Büyükelçiliği'nin talep ettiği battaniye, çadır ve kışlık kıyafetlerden oluşan malzemenin gönderilmesi için de bir uçak kiralandığı belirtilmiştir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi ile irtibat halinde olunduğu da ifade edilen raporun sonunda ise İngiltere Büyükelçisi'nin Türk Dışişleri Bakanı'na kişisel bir taziye mesajı gönderdiği, bununla birlikte İngiltere Başbakanı'nın da Türkiye Başbakanı'na bir mesaj göndermesinin uygun olacağı görüşü yeniden ifade edilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/5).

İngiliz Hükümeti'nin ilgili birimleri arasında yapılan yazışmalar dâhilinde benzer bir rapor da Dışişleri Bakanlığı (Foreign and Commonwealth Office-FCO) Özel Sekreteri Roger Bridgland Bone tarafından yazılmıştır. Kime veya hangi kuruma gönderildiği tam olarak saptanamayan fakat Dışişleri Bakanı'na iletildiği tahmin edilen bu raporda da yine ilk olarak 30 Ekim'de, Erzurum'da meydana gelen depremde, 500 kişinin hayatını kaybettiği ve bu sayının artacağı belirtilmiş, felaketin detaylarına ait bilgilerin de ilişikte yer alan Mark Russell'in raporunda mevcut olduğu belirtilmiştir. Raporun devamında ise Uluslararası Kızılhaç Komitesi'yle irtibatta halinde olunduğu, Felaket Birimi Resmi Kalkınma Yardımı'nın Türkiye'ye göndereceği çadır, yatak ve kışlık giyecek gibi malzemeler için bir uçak (muhtemelen bir 707) kiralanacağı belirtilmiştir. Raporun sonunda da Türkiye'ye gönderilecek taziye mesajına dair tavsiyeler yinelenmiştir (TNA, FCO, 9/4338/6; TNA, FCO, 9/4338/6-3).

Bu raporların yazıldığı 31 Ekim 1983 tarihinde bir başka gelişme daha yaşanmış, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Birliği tarafından Erzurum depremiyle ilgili bir basın bildirisi yayımlamıştır. *"Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Erzurum Depreminin Ardından Derhal Türkiye'ye Bir Yardım Ekibi Gönderdi"* başlığıyla yayımlanan Cenevre kaynaklı bu bildiride; yapılan yardım çağrısı ve bu kapsamdaki çalışmalar hakkında dikkat çekici bilgiler mevcuttur (Bk.EK-3). Bildiride ilk olarak Türkiye'nin kuzey-doğu bölgesinde meydana gelen ve tahmini 23.000 kişiyi yaralı veya evsiz bırakan depremden birkaç saat sonra Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Birliği tarafından olay yerine bir afet destek ekibi gönderildiğinden, Türk Kızılayı'nın faaliyetlerini desteklemek için de uluslararası bir çağrı yapıldığından bahsedilmiştir. Daha sonra söz konusu ekibin başında bulunan Hans Hatting'in Türk Kızılayı'nın Ankara'daki merkezinden aktardığı bilgiler doğrultusunda; depremden sonraki günün ilk saatlerinde Erzurum ve Kars vilayetlerindeki depremzedelere 6.000 adet çadır ve 35.000 adet battaniye nakledildiği belirtilmiştir. Bununla birlikte Hatting'in deprem bölgesinin acil ihtiyacı olan 5.000 adet çadırın, 30.000 adet battaniyenin, 5.000 adet uyku tulumunun ve 150.000 metrekarelik çadır bezinin temini için Kızılay'ın uluslararası bir çağrıda bulunduğu da

belirtilmiştir. Yüksek rakımı nedeniyle Erzurum'un yılın bu mevsiminde çok soğuk olduğundan evsiz kalanlar için barınak ihtiyacının hayati önem arz ettiğinden de bahsedilen bildirinin bu kısmında ayrıca; Sven Lampell isimli bir yetkilinin ifadelerine istinaden depremden sonraki 18 saat içerisinde Türkiye'ye dört kişilik bir ekibin gönderildiği ve bu suretle ilk kez devreye sokulan yeni bir afet yardım sisteminin başarılı bir şekilde işlediği belirtilmiştir. Bildirinin yine bu bölümünde; 30 Ekim günü yerel saate göre 4.15'te meydana gelen depremin, öğleye doğru tüm dünyada duyulduğu, bunun üzerine bu tarihlerde teyakkuz vazifesi üzerinde bulunan Norveç Kızılhaçı ile temas kurulduğu ve Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'nın bir uçak kiralama kararı aldığı kaydedilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/14-1).

Oldukça dikkat çekici hususlar içeren bu bildiride bahsi geçen kiralık uçakla gönderilen ekibin deprem bölgesine varışıyla ilgili bilgiler de verilmiştir. Buna göre; dört kişilik ekibin, akşama doğru saat 18.30'da (Oslo saatiyle 17.30) Oslo'dan ayrıldığı ve gece saat 1.45'te (Ankara saatiyle gece 11.45) Ankara'ya vardığı belirtilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/14-1). Ekibin gelişinden sonra ise yine Hatting'in ifadelerine dayanılarak; erkek, kadın ve çocuk olmak üzere depremde yaklaşık 500 kişinin hayatını kaybettiği, Kızılay ekiplerinin bölgede olduğu, en az 32 köyün ağır hasara uğradığı ve arazinin dağlık olması nedeniyle hasar tespit çalışmalarının şimdilik istenilen seviyede yapılamadığına dair bilgiler verilmiştir. Söz konusu bildirinin son kısmında ise; yine bölgede bulunan Hans Hatting'in verdiği bilgiler doğrultusunda Türk Kızılayı'nın başarılı bir şekilde çalıştığı, 1976 yılında meydana gelen büyük deprem sonrasında, kurulan yeni sistem sayesinde yardımların felaketin koordinasyon merkezi olan Erzurum'a daha kısa sürede ulaştırıldığı belirtilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/14-2).

Depremle ilgili yürütülen çalışmalar hakkında önemli bilgiler içeren bu bildirinin yayımlanmasından bir gün sonra yani 1 Kasım 1983 tarihinde İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher tarafından Türkiye Başbakanı Bülend Ulusu'ya bir baş sağlığı ve geçmiş olsun mesajı gönderilmiştir. Teatcher'ın Büyükelçi Russell'in önerdiğiyle birebir aynı içerikteki mesajı şu şekildedir: *"…Değerli Başbakanım, Erzurum bölgesindeki depremi ve bunun sonucunda meydana gelen can kayıplarını öğrenmek beni çok üzdü. İngiliz Hükümeti ve halkı adına, bu trajik olaydan etkilenen herkesin acısını derinden paylaştığımı ifade etmek istiyorum. Trajedinin mağdurlarına yapabileceğimiz yardımlar konusunda Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı ve Ankara'daki Büyükelçiliğimiz ile temas halindeyiz. Saygılarımla…"*(TNA, FCO, 9/4338/8).

Gerek Teathcher'in mesajından, gerekse de yukarıda aktarılan basın bildirisinde yer alan ifadelerden anlaşılacağı üzere; İngiliz Hükümeti, başlangıçta deprem için doğrudan bir bağış yapmak yerine Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı tarafından yürütülen kampanya üzerinden Türkiye'ye yardım etmeyi tercih etmiştir..

İngiltere Dışişleri Bakanlığı kayıtlarında Erzurum depremi için yardım faaliyetli başlatan uluslararası kurumlardan da bahsedilmiştir. Bunlardan birisi de Birleşmiş Milletler (BM) Afet Yardım Teşkilatı (United Nations Disaster Relief Organization-UNDRO)'dır. Bu kurumun yardım faaliyetine dair bilgilere 1 Kasım 1983 tarihinde BM Ankara Misyonu'na ve BM Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP)[12] Türkiye Ofisine

[12] UNDP, 1965 yılında yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar üretmek amacıyla kurulmuştur. Merkezi New York'ta bulunan UNDP; hükümetler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası şirket ve örgütlerle işbirliği yaparak ülkelerin kendileri için uygun kalkınma modelleri oluşturmalarına yardımcı olmayı amaçlar. 177 ülkede faaliyet gösteren UNDP'nin Türkiye ile ilişkileri 1950'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bu yıllardan itibaren Türkiye'de birçok projeyi hayata geçiren UNDP'nin Ankara Ofisi ise 1965 yılında açılmıştır. Bk. (http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-kalkinma-programi-_undp_-.tr.mfa.). Kuruluş hakkında detaylı bilgi için bk. (http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/about-us/undp-and-the-un.html; http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/corporate/UNDPyiTaniyalim.pdf).

gönderdiği bir raporda rastlanmaktadır. İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na da gönderildiği anlaşılan 8 maddelik söz konusu raporun ilk maddesinde; Türk Hükümeti'nin yapılacak uluslararası yardımları memnuniyetle karşıladığına dair UNDRO'nun, bilgilendirildiği belirtilmiştir. Raporun ikinci maddesinde; Erzurum'a giden UNDRO delegesinden alınan bilgiler doğrultusunda deprem bölgesindeki can kaybının 1.200'e ulaştığı, civarda bulunan 44 köyde en az 30.000 kişinin mağdur olduğu, şiddetli kar yağışının dağlık arazideki kurtarma çalışmalarını olumsuz etkilediği kaydedilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/7-1). Üçüncü maddesinde hava yoluyla yardım gönderecek ülkelerin, Türkiye'ye bilgi vermeleri gerektiğinin ve yardımların Erzurum havalimanı vasıtasıyla afet bölgesine ulaştırılacağının hatırlatıldığı raporun dördüncü maddesinde de Türkiye Cumhurbaşkanı ile İmar İskân, Sağlık ve Tarım Bakanlarının incelemelerde bulunmak üzere 31 Ekim günü deprem bölgesine gittikleri bilgisi verilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/7-2).

Raporun sonraki maddelerinde ise 30 Ekim günü İsviçre'den gönderilen 6 kişi ve 3 köpekten oluşan arama-kurtarma ekibine ilaveten 31 Ekim günü 5 ton çadırla birlikte 46 kişilik bir ekip ile 15 köpeğin daha bölgeye sevk edildiği belirtilmiştir. Ayrıca Uluslararası Kızılhaç Dernekleri Birliği'nin çadır, battaniye ve uyku tulumu ile nakit para bağışında bulunduğu, Türk Kızılayı'nın ise olayın hemen ardından 40 kişilik bir ekiple beraber 5.796 çadır, 29.140 battaniye ve başta kan olmak üzere çeşitli tıbbi maddelerden oluşan yardım malzemelerini deprem bölgesine ulaştırdığı kaydedilmiştir. Raporun sonraki maddelerinde de yine deprem bölgesinde ihtiyaç duyulan malzemelerin belirlenmesi için başlatılan çalışma sonucunda çadır, battaniye, uyku tulumu, kışlık ayakkabı, soba, ilaç gibi malzemelere ve nakit paraya olan ihtiyacın devam ettiğini içeren ifadelere yer verilmiştir. Raporun son maddesinde ise Suudi Arabistan'ın 10.000.000 dolar nakit, İsviçre'nin ise 140.000 dolar (300.000 İsviçre Frangı) değerinde çadır, battaniye ve tıbbi malzemelerden oluşan yardım malzemesi bağışında bulundukları belirtilmiştir. Burada ayrıca; bağışçı ülkelerin, yaptıkları veya yapacakları yardımların miktarları ve değerleri hakkında da UNDRO'yu bilgilendirmeleri istenmiştir (TNA, FCO, 9/4338/7-2).

UNDRO'nun yürüttüğü çalışmalara dair önemli hususların yer aldığı bu raporun ardından İngiliz Hükümeti, Erzurum depremi felaketzedeleri için bir yardım kararı almıştır. Bu doğrultuda hazırlanan yardım malzemeleri kiralanan bir uçakla 1 Kasım 1983 tarihinde Türkiye'ye gönderilmiştir. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) tarafından 1 Kasım 1983 tarihli bir raporda İngiliz Hükümeti'nin yardımı hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. *"Türk Depremzedeler İçin İngiliz Yardımı"* başlığını taşıyan söz konusu raporda; 30 Ekim 1983 tarihinde Türkiye'yi vuran depremi takiben, Parlamenter ve aynı zamanda Denizaşırı Ülkeler Kalkınma Bakanı Timothy Raison'un, felaket nedeniyle dondurucu soğukta evsiz kalanların barınak ihtiyaçlarının karşılanması için 90.000 sterlinlik bir bağış yapılmasını onayladığı kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Türk Kızılayı'nın talebi üzerine Resmi Kalkınma Yardımı'na bağlı Afet Birimi (Disaster Unit)'nin, İngiliz Kızılhaç Teşkilatı'yla işbirliği yaparak kiraladığı bir uçakla 1 Kasım günü Türkiye'ye toplam 170.000 sterlin tutarında 41 tonluk çadır göndereceği, İngiliz Hükümeti'nin yapacağı yardım hakkında detaylı bilginin ise daha sonra verileceği belirtilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/9). İngiliz Resmi Kalkınma Yardımı'ndan aynı gün yazılan bir başka raporda ise Türkiye'ye gönderilen bu yardımla ilgili bir kısım bilgilerle, İngiltere Başbakanı'nın Türk mevkidaşına gönderdiği mesajın metnine yer verilmiştir. Dışişleri Bakanlığı'na yazıldığı tahmin edilen *"Türkiye: Acil yardım"* başlıklı bu metinde; 500 adet çadır taşıyan kiralık uçağın 1 Kasım günü 16.00'da Stanstead'den yola çıkacağı, toplamda 170.000 sterlin değerindeki bu malzemenin 80.000 sterlinlik kısmının Kızılhaç teşkilatı, geri

kalanının ise Hükümet tarafından sağlandığı ifade edilmiştir. Burada ayrıca; ihtiyaç duyulan maddelerin bildirilmesi halinde Resmi Kalkınma Yardımı'nın ikinci bir uçakla yeni bir yardım malzemesi göndermeye hazır olduğu kaydedilmiştir. Raporun sonunda ise; İngiltere Başbakanı'ndan Türkiye Başbakanı'na depremden dolayı taziye ve geçmiş olsun dilekleri içeren bir mesaj gönderildiği belirtilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/10).[13]

İngiltere'nin yardımlarının Türkiye'ye ulaşmasının ardından 3 Kasım 1983 tarihinde İngiliz Büyükelçi Russell tarafından İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na bir mesaj iletilmiştir. Russell, mesajının başlangıcında Türk Kızılayı'nın, 2 Kasım günü erken saatlerde Ankara'ya ulaşan ve sert kış koşulları için son derece uygun olan çadırlardan memnun kaldığını ve bunların kara yoluyla en kısa zamanda Erzurum'a ulaştırılacağını bildirmiştir. Depremin bilançosuna dair bilgi de veren Russell, ölü sayısının 1.300'e ulaştığını, evsiz kalanların sayısı hakkında ise net bir rakam vermenin mümkün olamayacağını belirtmiştir. Raporun devam eden kısmında da birçok ülkeden Türkiye'ye yardımlar geldiğine değindikten sonra Türk Kızılayı'nın, İngiliz Hükümeti'nin yeni yardımlarını beklediği ifade edilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/12).

Russell, gizli mesajın son kısmında ise çadırlar, uyku tulumları ve battaniyeler de dâhil olmak üzere ihtiyaç duyulan malzemelerin temini için Türk yetkililerle irtibat kurulmasını önermiştir. Büyükelçi burada ilginç bir şekilde ihtiyaç olduğuna emin olunan maddelerin dışında Türk yetkililerini daha fazla istekte bulunmaya teşvik etmenin bir hata olacağı şeklinde bir de uyarıda bulunmuştur (Bk.EK-4) (TNA, FCO, 9/4338/12).

İngiliz belgelerinden anlaşıldığına göre ihtiyaç duyulan malzemelerin afet bölgesine sevki hususunda NATO bünyesinde faaliyet gösteren Sivil Olağanüstü Hal Planlama Direktörlüğü (Civil Emergency Planning Directoriate-CEPD)[14] tarafından da önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, o dönemde Türkiye'nin NATO Daimi Temsilciğinde görev yapan Tacan İldem'in 4 Kasım 1983 tarihinde adı geçen birimin başındaki W. H. Ehrt'a yazdığı ve Türkiye'nin taleplerini içeren acil kodlu mektubu ile başlatılmıştır. İldem, söz konusu mektubunda; 30 Ekim tarihinde Türkiye'nin doğusunda meydana gelen deprem sonrasında derhal harekete geçen Türk makamlarının yaraları sarmaya çalıştığını ve bu bağlamda her türlü önlemi aldığını belirttikten sonra ulaşan yardımlardan ötürü Türkiye'nin müttefiklerine karşı olan minnet duygularını ve teşekkürlerini iletmiştir. Ardından UNDRO'ya da bildirildiğini ifade ettiği afet bölgesindeki ihtiyaç malzemelerinin bir listesini sunmuştur. İldem'in sunduğu liste şu şekildedir:

25.000 adet yün battaniye
5.000 adet kış şartlarına uygun çadır
1.000 adet prefabrik konut
50 adet dizel elektrik jeneratörü (25-50 KW-220-380 Volt)
20.000 adet uyku tulumu
250.000 adet izole edilmiş poliüretan sandviç (TNA, FCO, 9/4338/16-1).

[13] İngiltere Başbakanı'nın mesajıyla ilgili 1 Kasım 1983 tarihinde Başbakanlık Özel Sekreterliği'nden Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Roger Bridgland Bone'ye gönderilen bir telgraf için bk. (*TNA, FCO*, 9/4338/11).

[14] Eldeki kayıtta CEPD olan kurumun bugünkü adı, Sivil Olağanüstü Hal Komitesi (Civil Emergency Planning Committee-CEPC)'dir. Bu birim, NATO'ya bağlı sivil nüfusun korunması ve kaynakların kullanımına yönelik politikalar üreten danışma organıdır. NATO üyesi ülkelerin askeri operasyonlarını destekler ve acil durumlarda ulusal makamlarla koordinasyonu sağlar. (https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_50093.htm;https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_50093.htm; https://www.nato.int/cps/ra/natohq/structure.htm#CS.).

Bunların haricinde ihtiyaç duyulan tıbbi malzemelerin de Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ne yazıldığını belirten Tacan İldem, mektubunun sonunda yardım yapacak NATO üyesi ülkelerin Türkiye ile irtibata geçmeleri önerisinde bulunmuştur (TNA, FCO, 9/4338/16-2).

Tacan İldem'in mektubundan hemen sonra 4 Kasım 1983 tarihinde Sivil Olağanüstü Hal Planlama Direktörlüğü/Komitesi CEPD/C)'nden UNDRO'ya, NATO üyesi ülkelerin afet yardım koordinasyon birimlerine ve Dünya Sağlık Örgütü'ne birer ortak mesaj gönderilmiştir. Acil kodlu bu mesajda; Türk makamlarından alınan bilgiler doğrultusunda deprem bölgesinde 25.000 adet yün battaniyeye, 5.000 adet kışlık çadıra, 1.000 adet prefabrik konuta, 50 adet dizel elektrikli jeneratöre, 20.000 adet uyku tulumuna ve 250.000 adet izole poliüretan sandviçe ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca; bu ihtiyaçların Türk yetkililerce UNDRO'ya da bildirildiği ve tıbbi malzemeler konusunda ise Dünya Sağlık Örgütü'ne gerekli bilgilerin aktarıldığı ifade edilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/13). NATO üyesi ülkelerin Türk Dışişleri Bakanlığı ile irtibata geçmesi gerektiğinin de belirtildiği mesajın sonunda ise; Türkiye'ye gönderilecek yardım malzemelerinin sevkiyatının öncelikli olduğu ve Türk makamlarının herhangi bir gecikmeye mahal vermeksizin ihtiyaç duyulan malzemelere ait talep listelerini güncel olarak NATO Genel Merkezi'ne ve üye ülkelere göndermesi gerektiği kaydedilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/13).

NATO-Sivil Olağan Üstü Hal Planlama Direktörlüğü'nden Türkiye'deki deprem ile ilgili olarak yine 4 Kasım 1983 tarihinde üye ülkelere, afet yardım koordinasyon birimlerine ve Kanada Kızılhaç Teşkilatı'na gönderilen bir başka mesajda ise bazı ülkeler tarafından Türkiye'ye gönderilen yardımlar ve miktarları hakkında bilgiler verilmiştir. NATO üyesi ülkelerin aktardığı resmi bilgilere göre hazırlandığı vurgulanan bu yardımlar şu şekildedir:

Kanada	500.000 Kanada doları
Federal Almanya	14.000 adet battaniye, 3.000 adet uyku tulumu, 10 adet büyük boy çadır, 3.5 ton ilaç, 4.600 adet kapiton ceket, 2.100 adet parka ceket (yarısı yetişkinler, yarısı çocuklar için) ve 358.700 mark nakit para.[15]
İtalya	120 adet çadır (her biri sekiz koltuklu), 960 adet yatak ve 2.000 adet battaniye.
Danimarka	Uyku tulumu ve çadır temini için Danimarka Kızılhaçı'ndan, Uluslararası Kızılhaç Derneği'ne 1.000.000 Danimarka kronu nakit para.
Yunanistan	1.500 adet battaniye, 500 adet çadır (6 kişilik), 650 kilo ağırlığında giyecek, 5.279 kg alkol (tıbbi), 1.400 kg Antikoagülan (Pıhtı Önleyici) (TNA, FCO, 9/4338/15-1), 7.437 şişe serum,

[15] Federal Almanya'nın yardımları, ülkenin NATO temsilcisi Dr. W. Wiese'nin 2 Kasım 1983'te Sivil Olağanüstü Hal Planlama Koordinatörü W. H. Erth'a yazdığı mektupta belirtilmiştir. Wiese, mektubunda; depremden dolayı Federal Alman Hükümeti'nin Türkiye'ye 214.700'i, resmi fonlardan olmak üzere toplamda 358.700 mark tutarında nakdî yardımda bulunacağını belirtmiştir. Wiese, söz konusu mektubunda ayrıca; ülkesi tarafından 7.000 adet yün battaniye, 3.000 adet uyku tulumu, 10 adet geniş ebat çadır ve 3.5 tonluk ilaçtan oluşan yardım malzemesinin de hava yoluyla Türkiye'ye gönderileceğini kaydetmiştir. Bk. (TNA, FCO, 9/4338/16-3). Burada şunu da belirtmek gerekir ki; NATO Sivil Olağanüstü Hal Planlama Koordinatörlüğü'nün mesajında 14.000 adet gösterilen battaniye sayısı Wiese'nin mektubunda 7.000 adet gösterilmiştir. Bu farklılık Wiese'nin hatasından kaynaklanmıyorsa Alman hükümetinin battaniye miktarını sonradan arttırdığı anlamına gelmektedir.

	440 adet serum enjeksiyonu, 5.000 adet tetanos aşısı, 5.000 adet tifüs aşısı, 450 adet ısıtıcı ve bir miktar sıvı gaz.
ABD	25.000 Amerikan doları nakit para, 1.000 adet çadır, 15.000 adet yün battaniye, 490 rulo plastik örtü, 50 adet portatif fırın, 50 adet benzin bidonu, 2.000 adet su bidonu (5 galonluk), 2 adet su arıtma ünitesi, 8 adet fıçı klor, Türk makamlarıyla işbirliği yapmak üzere askeri personel, 1 sıhhi mühendis, 2 bakım ve eğitim teknisyeni, Türk personeline yardım için 1 lojistikçi, yardım faaliyetlerinde kullanılmak üzere 10 yolcu kapasiteli 1 kar aracı (TNA, FCO, 9/4338/15-2).

Tıpkı öncekilerde olduğu gibi NATO-Sivil Olağanüstü Hal Planlama Direktörlüğü'nün bu mesajında da üye ülkelere yapmayı planladıkları herhangi bir eylemden NATO genel merkezini bilgilendirmeleri istenerek, Türkiye'nin de ihtiyaç malzemelerine ait listeleri güncelleyerek NATO Genel Merkezi'ne ve üye ülkelere göndermesi gerektiğine dair hususlar yinelenmiştir (TNA, FCO, 9/4338/15-2).

NATO'nun bu çalışmaları esnasında İngiliz Büyükelçi Sir Mark Russell tarafından İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na yeni bir rapor daha gönderilmiştir. *"Türkiye: Deprem"* başlığı altında toplam 5 maddeden oluşan 7 Kasım 1983 tarihli bu raporda; Russell, 30 Ekim'de Türkiye'de meydana gelen depremden dolayı felaketzedeler için yapılacak yardımlarla ilgili BM tarafından 4 Kasım'da Ankara'da düzenlenen bir toplantıya katıldığını kaydetmiştir. Russell, bu toplantıda UNDRO temsilcisinin sunduğu bir brifingden edindiği bilgiler doğrultusunda; felakette hayatını kaybedenlerin sayısının yaklaşık 1.350'ye ulaştığını, ev ve köylerinin yıkılmasıyla en az 30.000 kişinin evsiz kaldığını, kısmen veya tamamen yıkılan köylerdeki felaketzedelerin yaklaşan kış mevsiminin habercisi dondurucu soğuklar sebebiyle acı çektiklerini belirtmiştir. Büyükelçi, burada ayrıca Türkiye'nin yardım faaliyetlerini etkili bir şekilde yürüttüğünü, hali hazırda yardımların devam ettiğini, birçok ihtiyaç maddesinin sağlandığını ve dış yardımların Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından koordine edildiğini de kaydetmiştir. Yine Türk Dışişleri Bakanlığı'nın battaniye, uyku tulumu ve sobadan başka çatı ve yalıtım maddeleri de talep ettiğini yazan Russell, toplantıya katılan UNDRO temsilcisinin deprem bölgesine yeterli sayıda çadır gönderildiğini, bu yüzden katılımcı ülkelerin listedeki diğer taleplerin temini için çalışma yapacaklarını umduğunu kaydetmiştir (TNA, FCO, 9/4338/17-1).

Mark Russell, gizli ibareli raporunda ayrıca; kendi hükümetine bazı tavsiyelerde de bulunmuştur. Deprem bölgesine yeterince çadırın ulaştığını, muhtemelen uyku tulumlarının kullanılmayacağını, birçok sobanın ise çok basit bir şekilde tasarlandığını belirttikten sonra ABD'nin çatı yalıtım maddeleri ile soba gönderdiğini, yaklaşan kış mevsimi yüzünden battaniyeye duyulan ihtiyacın artacağını bildirmiştir. Bu yüzden İngiltere'nin Türkiye'ye yapacağı yardım dâhilinde yerel satın alım için ayrılan 10.000 sterlinle battaniye alınması önerisinde bulunmuş, bunun için kendisine verilecek onaydan ötürü önceden teşekkürlerini iletmiştir. Büyükelçi, raporunun son kısmında ise Dışişleri Bakanlığı'ndan istenmesi halinde Türk Hava Yolları'na yardım malzemelerini ücretsiz taşıyıp taşımayacaklarının sorulacağını

belirtmiştir (TNA, FCO, 9/4338/17-2).

Bu rapordan sonra İngiltere Dışişleri Bakanı Geoffery Howe tarafından 9 Kasım 1983 tarihinde Mark Russell'e bir telgraf gönderilmiştir. Howe telgrafında; İngiliz Hükümeti'nin yardımları dâhilinde yerel satın alımlar için İngiliz Büyükelçiliğine harcama yetkisi verilen 10.000 sterlin ile battaniye alınması isteğini iletmiştir. Buna ilaveten soba battaniye ve çatı izolasyonu gibi ürünleri satın alabilmek için de Büyükelçiliğe ayrıca bir 10.000 sterlin daha kullanma yetkisinin verildiğini belirtmiştir. Howe, telgrafında son olarak ağırlıkları nedeniyle Türk Hava Yolları'nın İngiltere'den gönderilecek battaniyelerin taşınması konusunda istenilen yardımı sağlayamayacağını, bundan önceki tecrübelerin böyle bir yolun tercih edilmemesi gerektiğini hatırlattığını kaydetmiştir (TNA, FCO, 9/4338/18).

Tüm bu gelişmelerin yaşandığı sırada İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'ın 7 Kasım tarihinde Türkiye'deki mevkidaşına gönderdiği taziye ve üzüntü dileklerini içeren mesajına Türkiye'den yanıt verilmiştir. Başbakan Bülend Ulusu'nun teşekkürlerini ve minnet dileklerini ilettiği cevabî mesajı[16] hem İngiliz Büyükelçisinin 14 Kasım tarihli mektubunun (TNA, FCO, 9/4338/22-1; TNA, FCO, 9/4338/22-2) ve hem de İngiltere Dışişleri Bakanlığı Güney Avrupa Departmanı sorumlusu D. C. Wilson ile Başbakanlık Özel Sekreteri R. B. Bone arasındaki yazışmaların ilişiğine (TNA, FCO, 9/4338/19; TNA, FCO, 9/4338/20-1) eklenmiştir (TNA, FCO, 9/4338/20-2).

Bundan yaklaşık bir hafta sonra Erzurum depremiyle alakalı yeni bir gelişme daha yaşanmış, sorulması üzerine İngiltere Hükümeti tarafından 16 Kasım 1983 tarihinde NATO'ya gönderilen bir mesajla Birleşik Krallığın deprem için Türkiye'ye gönderdiği yardımlar hakkında bilgi verilmiştir. N. S. Sanderson imzasıyla NATO'nun İngiltere temsilcisi Adam Thomson'a gönderilen mesajda; 90.000'i hükümet bütçesinden, 80.000'i ise İngiliz Kızılhaçı'ndan temin edilmek üzere İngiliz Hükümeti tarafından Türkiye'ye toplamda 170.000 sterlin değerinde çadır gönderildiği belirtilmiştir. Burada yine hükümet izniyle Türkiye'den 20.000 sterlin tutarında battaniye satın alındığı da kaydedilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/21). Mesajda ayrıca; verilen bilgilerin NATO kayıtlarına geçmesinde herhangi bir mahsur olmadığı ve bu mektubun Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın ilgili masasındaki yetkililere de gönderildiği belirtilmiştir (TNA, FCO, 9/4338/21). Bu hususlara İngiliz Hükümeti'nin NATO'daki temsilcisi Adam M. Thomson tarafından Sivil Olağanüstü Hal Planlama Koordinatörlüğü (CEPC)'ne gönderilen bir mesajda da yer verilmiştir. Burada da İngiliz Hükümeti'nin Erzurum depremi için yaptığı yardıma dair bilgiler yinelenmiştir. Thomson, bu mesajın birer kopyasını da İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarıyla, Resmi Kalkınma Yardımı Ofisi'ne göndermiştir (TNA, FCO, 9/4338/23).

Deprem felaketiyle ilgili olarak İngiliz Belgeleri arasında yer alan son vesika ise yine UNDRO'nun 23 Aralık 1983 tarihli durum raporudur (Bk. EK-5). *"Türkiye-Deprem"* başlığı altında kurumun Cenevre Misyonu tarafından hazırlanan 7 numaralı bu rapor, üye ülkeler ve Türkiye'deki birimlerle BM Kalkınma Programı (UNDP) Ankara temsilciliğine gönderilmiştir. Raporda ilk olarak geçici barınma ihtiyacının karşılandığı ve UNDRO aracılığıyla başlatılan uluslararası acil yardım kampanyasının tamamlanmış sayılabileceği bilgisi verilmiştir. Türkiye'nin, UNDRO aracılığıyla tüm bağışçı ülkelere derin şükranlarını da ilettiği raporun sonraki kısmında ise; bir önceki rapordan sonra depremzedeler için Türkiye'ye gönderilen

[16] Başbakan Bülend Ulusu'nun İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'a gönderdiği mesaj şu şekildedir: *"…Türkiye'deki son deprem vesilesiyle Ekselanslarının şahsıma gönderdiği geçmiş olsun ve başsağlığı mesajından derinden etkilendim. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve şahsım adına, Ekselanslarınıza, iyi dileklerinizi içeren ifadelerinizden dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca felaketinin yaralarını sarmamız için Hükümetinizin genişletmekte olduğu yardım faaliyetinden ötürü en derin takdirimizi de ifade etmek isterim…"* Bk. (TNA, FCO, 9/4338/20-1; TNA, FCO, 9/4338/22-2).

uluslararası yardımlar ve miktarları aktarılmıştır. Buna göre söz konusu yardımlar ve miktarları şu şekildedir:

Vatikan	: Prefabrik konut için 25.000 dolar nakit.
Alman Kızılhaç'ı (Federal Cumhuriyet)	: 7 adet sahra mutfağı, 5 adet jeneratör ve 200 adet İsveç kulübesinden oluşan toplamda 1.270.000 mark değerinde 3 kamyon dolusu yardım malzemesi (488.460 dolar değerinde).
Caritas İsviçre/İsviçre Protestan Yardım (Derneği)	:Çadır, uyku tulumu ve ayakkabı da dâhil kışlık giyeceklerden oluşan yardım malzemesi (Yardımın değeri UNDRO'ya bildirilmemiştir) (TNA, FCO, 9/4338/24).

Raporun devamında da Kızılhaç teşkilatlarının, UNDRO'ya bildirdiklerinin dışında, ülke içerisinden yaklaşık 600.000 dolar tutarında bir bağış toplandığına dair bilgilerin mevcut olduğundan bahsedilmiştir. Bununla birlikte raporun yazıldığı tarihe kadar UNDRO'ya yapılan aynî ve nakdî yardımların toplamda 21.033.957 dolara ulaştığı belirtilmiştir. Ardından UNDRO'ya bağlı Kalkınma Programı'nın Türkiye temsilcisinden alınan bilgilere göre deprem bölgesinde yeniden imar ve onarım çalışmalarının başlatıldığı, yeni bir acil durum ortaya çıkana dek Erzurum depremiyle ilgili son raporun bu olduğu fakat herhangi bir yeni bağış yapılması durumunda bağışçı ülkelerin UNDRO'yu bilgilendirmeye devam etmeleri gerektiği hususları belirtilmiştir. Raporda son olarak bağışçı ülkelerin dikkatini yeniden imar ve onarım işleriyle ilgili ihtiyaçların karşılanmasına çekmek gerektiği de vurgulanmıştır (TNA, FCO, 9/4338/24).

Tüm bu aktarılanlardan da anlaşılacağı üzere 30 Ekim 1983 tarihinde Erzurum'da meydana gelen ve Kars'a bağlı bazı yerleri de etkileyen deprem felaketi, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın ilgi gösterdiği bir konu olmuştur. Burada şunu da söylemek mümkündür ki; İngiliz Hükümeti, birçok ülkeye nazaran Türkiye'ye daha az miktarda yardım göndermiş fakat Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla gelişmeleri yakından takip etmiştir. Ayrıca; kayıtlardan da görüldüğü üzere İngiltere, Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'nın yardım kampanyasına iştirak eden ülkelerden birisi olmuştur.

Amerikan Kayıtlarında Deprem ve Dış Yardımlar

1983 Erzurum depremini ve sonrasındaki yardım faaliyetlerini yakından takip eden bir başka ülke ise ABD'dir. Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (United States Agency for International Development-USAID)[17] tarafından hazırlanmış bir raporda hem ABD'nin ve hem de diğer ülkelerin ve kuruluşların depreme yönelik yardım faaliyetleri hakkında önemli ve derli toplu bilgilerin olduğu görülmüştür. Teknik konular da dâhil olmak üzere 1983 Erzurum depremiyle ilgili her türlü ayrıntıya yer verilen raporda; uluslararası tüm yardımlar detaylı bir şekilde aktarılmıştır. *"Türkiye-Deprem (Turkey-Earthquake)"* başlığını taşıyan raporun başında ilk olarak Erzurum ve Kars vilayetlerini etkileyen depremde; 1.346 kişinin hayatını kaybettiği, 33.000 kişinin etkilendiği şeklinde bilgiler verilmiştir. İfadelerin devamında ise yine birçok

[17] USAID, Amerikan Kongresi'nin kabul ettiği Dış Yardım Yasası doğrultusunda 1961 yılında dönemin ABD Başkanı John Kennedy'nin öncülüğünde kurulmuştur. USAID kendi misyonunu; Amerikan halkı adına yurtdışında demokratik değerleri teşvik etmek, özgür, huzurlu, müreffeh bir dünya oluşturmak ve dış politika ilkeleri doğrultusunda ABD'nin dış yardım çalışmalarını organize etmek şeklinde tanımlanmıştır. Bk. (https://www.usaid.gov/who-we-are/mission-vision-values; https://www.usaid.gov/who-we-are).

köyün tamamen harap olduğu, yüzlerce evin yıkıldığı, yolların kapandığı ve 30.000 hayvanın telef olduğu belirtilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 1).

Raporda; *"Disaster (Felaket)"* başlığı altında merkez üssü Horasan olan depremin Richter ölçeğine göre 7.1 şiddetinde olup 400 km'lik bir alanda hissedildiği fakat en çok etkilenen bölgelerin Erzurum'un Pasinler, Horasan ve Narman ilçeleri olduğu ifade edilmiştir. Hayatını kaybedenler hakkında bölgelere göre rakamsal verilerin aktarıldığı rapora göre depremde; % 90 oranında zarar gören Horasan'da 1.070 kişinin, 8 köyün ağır hasara uğradığı Narman'da 133 kişinin ve 6 köyün hasar gördüğü Pasinler'de ise 23 kişinin hayatını kaybettiği kaydedilmiştir.[18] Burada ayrıca; 6 köyün hasara uğradığı Kars'ta ise 56 kişinin yaşamını yitirdiği belirtilmiştir. Söz konusu raporda deprem sonrasındaki çalışmalarla ilgili bilgiler de verilmiştir. Bu bağlamda hava ve iklim şartlarının arama kurtarma çalışmalarını sekteye uğrattığından, bu yüzden kapanan kara ve demir yollarının birçok yere ulaşımı engellediğinden ve çoğu köyden 3 Kasım tarihine kadar haber alınamadığından bahsedilmiştir. Bununla birlikte enkaz altında kalarak hayatını kaybedenlerin sayısının 1.346'ya, yaralı sayısının ise 1.137'ye yükseldiği, bölgedeki yapıların geleneksel yöntemlerle çamur ve taştan inşa edildiği için yıkımın fazla olduğu bu yüzden yaklaşık 800.000 nüfuslu bölgede aşağı-yukarı 33.000 kişinin evsiz kaldığı belirtilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 1-2).

Raporun devamında da deprem sonrasında Türk Hükümeti'nin bölgedeki çalışmaları hakkında bilgiler aktarılmıştır. Bu bağlamda; deprem günü İmar İskân ve Sağlık Bakanlarının, ertesi gün ise dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ve Başbakan Bülend Ulusu'nun beraberlerindeki heyetlerle deprem bölgesinde incelemelerde bulunmak üzere Erzurum'a gittikleri kaydedilmiştir. Bu ziyaretler esnasında evsiz kalanlara ve yaralılara giyecek ve tıbbi malzeme sağlanmasına yönelik çalışmaların hızlandırıldığı belirtilerek, depremden hemen sonra Türk ordu birliklerinin ve Kızılay'ın derhal harekete geçirildiği ve Erzurum'daki 9. Kolordu'nun burada bir Acil Komuta Merkezi kurmak suretiyle tüm çalışmaları koordine ettiği bilgisi verilmiştir. Burada; arama-kurtarma faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi için deprem bölgesinin üç kısma ayrıldığı, yardım malzemelerini taşımak ve enkaz altından çıkarılan yaralıları hastanelere yetiştirmek amacıyla helikopterlerin ve askeri uçakların görevlendirildiği de belirtilmiştir. Yoğun kar yağışının arama-kurtarma çalışmalarını sekteye uğrattığı ve uzaktaki bazı köylere birkaç gün boyunca ulaşılamadığı şeklindeki bilgilerin de aktarıldığı raporun bu kısmında ayrıca; Türk Kızılayı'nın afet bölgesine ilk anda 45 kişilik bir ekip ile 4 seyyar mutfak, 6.000 kışlık çadır, 30.000 battaniye, tıbbi malzeme ve kan gönderdiği de kaydedilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 2).

Raporun devam eden kısmında bazı dikkat çekici bilgiler de verilmiştir. Şöyle ki; Türkiye'nin 2 Kasım 1983 tarihinde resmi olarak UNDRO'ya müracaat ederek deprem için uluslararası acil yardım çağrısı yapması talebinde bulunduğu, Erzurum valiliğinin uhdesindeki yardım, dağıtım işinin 9 Kasım tarihine kadar 9. Kolordu Kumandanlığına bırakıldığı ve 11 Kasım'a kadar valilikçe sivil idareli bir felaket yönetim merkezi kurulduğu belirtilmiştir. Ayrıca; tahribat nedeniyle evleri kullanılamayacak durumda olanların barınması için 3 yerde göçmen merkezinin kurulduğu bilgisi de önemli bir ayrıntı olarak aktarılmıştır. Buradaki ifadelerden anlaşıldığına göre kamp şekilde tertiplenen bu merkezler, bilhassa köylerde ikamet edip, evleri yıkılan veya hasar görenlerin evleri onarılıncaya veyahut kendilerine yeni evler yapılıncaya kadar ikamet etmeleri için tesis edilmişlerdir (Turkey-Earthquake ty: 2).

[18] 1984 yılı başında dönemin Erzurum Milletvekili Hilmi Nalbantoğlu'nın TBMM'ye sunduğu bir soru önergesine, yine dönemin Bayındırlık ve İskân Bakanı İ. Safa Giray'ın Afet İşleri Genel Müdürlüğü'ne hazırlattığı cevabi bir raporda depremdeki hasara dair detaylı bilgiler verilmiştir. Bk. *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt:1, Yasama Yılı: 1, 26. Birleşim, Oturum: 1, 25.1.1984, s. 431-440.

USAID'in raporunda *"Birleşmiş Milletler Hükümeti'nin Sağladığı Yardım(lar)"* başlıklı bir bölüm daha mevcuttur. Burada; ABD Hükümeti'nin deprem bölgesine gönderdiği yardımlar hakkında bilgi verilmiştir. Burada ilk olarak; deprem haberinin ulaşmasının ardından ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Robert Strauzs Hupe'nin *"depremin ABD yardımını gerektiren büyük bir felaket olduğu"* şeklinde bir açıklama yaptığından bahsedilmiştir. Sonrasında da ABD Hükümeti'nin depremden hemen sonraki gün yani 31 Ekim 1983 tarihinde afetzedelerin acil ihtiyaçlarının karşılanması için 25.000 dolarlık bir çek gönderdiği belirtilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 2). Bundan sonraki ifadelerde ise Büyükelçi Strauzs Hupe'nin, beraberindeki elçilik personeliyle deprem bölgesine giderek Türk Hükümeti'nin çalışmaları ve diğer bir kısım konular hakkında bilgiler aldığı ve ABD'nin yardım faaliyetlerini bu ziyaret neticesinde hazırlanan raporlar ve Türk makamlarının talepleri doğrultusunda başlattığı kaydedilmiştir. Yardımların nasıl gönderildiği hakkında ise raporda; yardım malzemelerinin USAID'e bağlı Birleşmiş Devletler Dış Afet Yardım Bürosu (Office of US Foreign Disaster Assistance-OFDA)[19]'nun İtalya'nın Leghorn[20] şehrindeki deposundan alınarak Savunma Bakanlığı'na ait C-141 tipi uçaklarla Türkiye-İncirlik'e, oradan da C-130 tipi uçaklarla Erzurum'a sevk edildiği belirtilmiştir. Bununla birlikte 4 Kasım gününe kadar yardım malzemesi taşıyan 20 adet C-130'un Erzurum'a ulaştığı bilgisinin verildiği ifadelerin devamında ise ABD Hükümeti tarafından gönderilen bu yardım malzemeleri şu şekilde listelenmiştir (Turkey-Earthquake ty: 3):

1.043 adet çadır
15.677 adet yün battaniye
250 adet 110x25 boyutunda plastik tabaka ruloları
50 adet elli kişilik yemek ocağı/fırını
50 adet benzin bidonu
2.000 adet 5 galonluk su bidonu
8 adet katlanabilir su deposu (3.000 galon kapasiteli)
2 varil klor
2 adet su arıtma ünitesi (2.000 galon kapasiteli ve destek ekipmanı)

Bunlardan başka; 5 Kasım 1983 tarihinde yine Leghorn'daki afet deposundan depremde hasar gören evlerin onarımı ve çadırların izolasyonu için 240 adet plastik tabaka rulosu ile yardım malzemelerinin dağıtımında Türk askerî birliklerine yardım etmek, çadır kurmak ve seyyar sobaları kullanımı konusunda afetzedelere eğitim vermek için buradaki ABD personellerinden 6 kişinin deprem bölgesine gönderildiği belirtilmiştir. Burada ayrıca gönderilen malzemeler arasında 10 kişilik bir kar aracının da olduğu ve bunun, arama-kurtarma çalışmalarında karla kaplı köylere ulaşım için fayda sağlayacağı ifade edilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 3).

USAID'in raporunda; evleri yıkılan nüfusun toplandığı kamp alanlarında ortaya çıkan içme suyu probleminin giderilmesine yönelik alınan tedbirlerden de bahsedilmiştir. Bu bağlamda; ABD Yabancı Ülkeler Afet Yardım Bürosu tarafından bir sıhhi tesisat mühendisi, bir lojistikçi ve iki bakım-onarım teknisyeninin afet bölgesine gönderildiği, içme suyu teminine

[19] OFDA, ABD'nin denizaşırı ülkelerdeki felaketlere müdahalesini koordine eden bir birimdir. OFDA, kendisini; dünyadaki felaketlerin sosyal ve ekonomik etkilerini azaltmak, hayat kurtarmak, insanlığın maruz kaldığı acıları yok etmek ve yaraları sarmak gibi sıralanabilen amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren bir kurum olarak tanımlamaktadır. OFDA, herhangi bir acil durum veya felaket karşısında savunmasız insanlara kaynak sağlamak için uluslararası kuruluşlarla da çalışmaktadır. Bk. (https://www.usaid.gov/who-we-are/organization/bureaus/bureau-democracy-conflict-and-humanitarian assistance/office-us).

[20] İtalya'nın batı sahilindeki Livorno şehridir.

yönelik çalışmalarda Türk ve ABD'li personele yardım etmekle görevlendirilen bu ekibin su arıtma üniteleri için yer belirleme işini de yapacakları kaydedilmiştir. Yine bu ekibin, ünitelerin bakım ve işletilmesinden sorumlu kişilere eğitim verdiği bununla birlikte deprem bölgesindeki çalışmaları yürüten 9. Kolordu Komutanlığı'na mensup personele de önemli destekler sağladığı belirtilmiştir. Sonraki ifadelerde ise depremin vurduğu birçok yerde elektrik hatlarının kesik olduğu ve bu durumun yardımların düzenli bir şekilde yapılmasını engellediği gibi hususlara da değinilmiş, böylesi olumsuzlukları gidermek adına ve Türkiye'nin de talebi üzerine ABD tarafından 36 adet dizel jeneratörün deprem bölgesine gönderildiği kaydedilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 4).

Raporun bundan sonraki kısmında ABD tarafından gönderilen yardım ve yapılan nakdî bağışlarla, bu bağlamda alınan hizmetlerin dolar olarak karşılıkları ise şu şekilde verilmiştir:

Büyükelçilik	: 25.000 dolar nakit
Çadırlar	: 268.166 dolar
Battaniyeler	: 73.195 dolar
Su bidonları	: 2.950 dolar
Seyyar sobalar	: 6.250 dolar
Benzin bidonları	: 250 dolar
Su tankları ve klor	: 15.858 dolar
Plastik kaplama	: 137.322 dolar
Değiştirme ve nakliye	: 37.000 dolar
Yabancı Ülkeler Afet Yardım Bürosu malzemelerinin ve ekipmanlarının Savunma Bakanlığı'nca havadan nakli	: 426.028 dolar
Sözleşmeli iki mühendisin seyahat ve hizmetler i	: 26.062 dolar
İlave boru sistemi tedariki için satın alma	: 10.000 dolar
Su arıtma üniteleri için 120 filtre mumunun (2.880 dolar değerinde) sevki	: 587 dolar
Jeneratör tedariki (yerel)	: 40.000 dolar
Sıhhi mühendis görevlendirmesi	: 2.261 dolar
Yabancı Ülkeler Afet Yardım Bürosu 84 Mali yılı için	: 972.426 dolar
Yabancı Ülkeler Afet Yardım Bürosu 85 Mali yılı için	: 73.195 dolar
Toplam	: 1.045.621 dolar

Bu listenin ardından da diğer bazı uluslararası kuruluşların ve ülkelerin yardımları ile bunlara ait ayrıntılar aktarılmıştır. İlk olarak Amerikan gönüllü kuruluşlarının yardımları sıralanmıştır. Buna göre; Dünya Kilise İdaresi (CWS-Church World Service) tarafından yapılan 75.000 dolarlık çağrısına karşılık, 5.000'i Dünya Kilise Konseyi'nden olmak üzere toplamda 78.342 dolar değerinde bir yardım toplandığından bahsedilmiştir. (Turkey-Earthquake ty: 4).

Bunun ardından da uluslararası toplum kuruluşlarınca toplanan veya yapılan yardımlarla bunlara hakkındaki bilgiler sıralanmıştır. Bunlar ise şu şekildedir:

- AET (EEC); miktarı belirtilmeyen 84.507 dolar değerinde kışlık çadır bağışladı.
- UNDRO; ihtiyaç maddelerini belirlemek amacıyla Erzurum'a bir yardım koordinasyon memuru gönderdi ve bağış için uluslararası bir çağrı yaptı.
- UNDP; 4 Kasım tarihinde Türk Hükümeti'nin öncelikli ihtiyaçlarını temin için Daimi Temsilciliği öncülüğünde Ankara'da uluslararası bir toplantı düzenledi. 30.000 dolar bağışta bulundu.
- UNICEF; 1.300 adet kışlık parka ve 1.300 adet kışlık bot (çocuklar için) bağışladı.

- Dünya Sağlık Örgütü (WHO); Daha önce yaptığı saha değerlendirmelerini güncelledikten sonra 9 Kasım'da bölgeye sıhhi mühendis gönderdi (Turkey-Earthquake ty: 4-5).

USAID'in raporunda depremzedelere ulaştırılması amacıyla çeşitli ülkelerin Türkiye'ye gönderdikleri yardımlar ise *"Hükümetler"* başlığı altında şu şekilde gösterilmiştir:

- Avusturalya; UNDRO'nun çağrısına yanıt olarak 370.370 dolar nakit bağış yaptı.
- Avusturya; UNDRO aracılığıyla 109.300 dolar nakit yardımda bulundu.
- Belçika; tahmini değeri 28.169 dolar değerinde olan 200 adet aile boyu çadır bağışladı.
- Fransa; 1 ton protein tableti ve 12.578 dolar nakit para bağışında bulundu.
- Almanya; tahmini değeri 114.800 dolar olan; 4.600 adet yorgan, 7.000 adet battaniye ve 2.100 adet battaniye ile 3.800 dolar değerinde 1.000 şişe tıbbi malzeme (serum) ve Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'nın yardım programına destek amacıyla Alman Kızılhaçı'na 334.248 dolar nakit bağışta bulundu.
- Yunanistan; 500 adet çadır, 1.500 adet battaniye, 13 koli giyecek, 45.000 adet aşı ve 8.000 adet serum bağışladı.
- İran; 4.082 dolar nakit para, 10 ton pirinç, 400 adet çadır, 10 adet büyük çadır, 8.000 adet battaniye ve 30 koli giyecek bağışında bulundu.
- İtalya; toplam üç uçakla, yaklaşık 472.000 dolar değerinde 12 adet 8 kişilik çadır, 960 adet yatak ve 2.000 adet battaniye bağışladı. Daha sonra miktarı belirtilmeyen ve 233.000 dolar değerinde soba da gönderdi.
- Japonya; Türk Hükümeti'ne 400.000 dolar nakit bağışta bulundu (Turkey-Earthquake ty: 5).
- Ürdün; iki uçak dolusu muhtelif yardım malzemesi gönderdi.
- Kuveyt; İkisi C-130 ve biri DC-9 olmak üzere üç uçakla, 22.5 ton gıda ve giyecek maddesi, 200 adet çadır (12x12x10), 6.000 adet battaniye ve 10 ton tıbbi malzeme ile donanım gönderdi.
- Libya; toplamda 80 tonluk iki uçak dolusu yardım malzemesi bağışladı.
- Lüksemburg; 350 adet uyku tulumu, 300 adet yün battaniye ve 500 adet kışlık palto gönderdi.
- Hollanda; toplam değeri 441.000 dolar olan 36 adet geniş çadır, 100 tanesi 12x6 m ebatlarında 30 tanesi ise 5x3.5 m ebatlarında olmak üzere 130 branda, 2.100 adet battaniye, 1.500 adet gazyağı sobası (çadır için), 2.300 adet büyük benzin bidonu gönderdi.
- Norveç; 408.163 dolar nakit para ve 204.082 dolar değerinde 150 adet fırın ve 150 adet çadır bağışta bulundu.
- Pakistan; toplam değeri yaklaşık 310.000 dolar değerinde olan 600 adet çadır, 5.000 adet battaniye, 340 koli ilaç ve 8 koli cerrahi alet gönderdi.
- Suudi Arabistan; 10.000.000 dolar nakit para bağışında bulundu.
- İsveç; Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'nın başlattığı yardım programına iştirakle 384.600 dolar nakit para bağışında bulundu.
- İsviçre; 52 kişi ve 18 eğitimli köpekten oluşan 2 arama-kurtarma ve sağlık ekibi ile toplamda 492.112 dolar değerinde 5 tonluk çadır, battaniye ve tıbbi malzeme ile 30 adet prefabrik konut gönderdi.
- İngiltere; 134.000 dolar değerinde çadır ve 29.850 dolar nakit para gönderdi.
- Vatikan; prefabrik konut alımı için 25.000 dolar nakit para yardımında bulundu (Turkey-Earthquake ty: 6).

Bu listenin ardından da gönüllü yardım ajansları ile sivil toplum kuruluşlarının gönderdikleri yardım ve bağışlara dair ayrıntılar aktarılmıştır. Bu bağlamda bir Fransız sivil

havacılık kurumu olan Aviation Sans Frontières ile yine Fransa'daki yardım kuruluşları Secours Catholique ve Secours Populaire Françis gibi örgütlerin finansmanlığıyla depremzedelere gönderilecek yardım malzemelerinin nakli için 10.000 dolar tutarında bir taşımacılık hizmeti verildiği, bunun yanında yine deprem için uluslararası dini yardım kuruluşu olan Caritas'ın Almanya misyonu tarafından 38.400, İtalya misyonu tarafından ise 50.000 dolar nakdî bağışlarda bulunulduğu belirtilmiştir. Aynı örgütün Protestan yardım kuruluşu olarak faaliyet gösteren İsviçre misyonundan ise çadır, kışlık ayakkabı, uyku tulumu ve yağmurluk gibi ihtiyaç malzemelerinin gönderildiği, İngiltere'deki Katolik Denizaşırı Kalkınma Fonu (Catholic Fund for Overseas Devepolment-UK) tarafından 2.900 dolar nakdî bağışta bulunulduğu da burada ayrıca kaydedilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 6).

Raporda gönüllü yardım ve sivil toplum kuruluşlarının yardımlarına dair ise;

- Federal Almanya Cumhuriyeti Yardımlaşma Cemiyeti tarafından 4 ton çocuk giyim malzemesi,
- Macaristan ulusal UNICEF komitesi tarafından 800 adet çocuk battaniyesi,
- İslam Dayanışma Örgütü tarafından 500.000 dolar nakit para,
- Japon Gemi İnşa Endüstrisi Vakfı tarafından 20.833 dolar nakit para gibi bağışlarda bulunulduğu belirtilmiştir.

Diğer taraftan USAID'in raporunun bundan sonraki kısmında ise Uluslararası Kızılhaç Toplulukları Birliği (League of Red Cross Societies-LORCS),[21]'nin 50.000 adet çadır, 30.000 adet battaniye, 5.000 adet uyku tulumu, 150.000 metrekare çadır bezi ve diğer bir kısım ihtiyaç malzemelerinin temini için Türk Kızılayı adına 7.700.000 dolarlık bir yardım çağrısında bulunduğu bilgisi verilmiştir. Bununla birlikte yine aynı kuruluş tarafından acil ihtiyaçların karşılanması için de 4 kişilik bir yardım ekibinin afet bölgesine gönderildiği belirtilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 7).

Raporda Kızılhaç Toplulukları Birliği'nin yardım çağrısına karşılık veren ülkelerle yaptıkları yardımlar şu şekilde aktarılmıştır:

- Avusturalya; 92.592 dolar nakit,
- Belçika; 9.390 dolar değerinde kışlık çadır,
- Bulgaristan; 50 adet çadır, 3.750 adet battaniye, 50 adet soba ve 1 ton tıbbi malzeme,
- Kıbrıs Türk Federe Devleti; 2.000 adet battaniye, bir sağlık ekibi ve tıbbi malzeme,
- Danimarka; battaniye ve çadır alımı için 105.000 dolar nakit para,
- Almanya; 15 adet çadır, 7.000 adet battaniye, 1.775 adet uyku tulumu ve toplamda 109.230 dolar değerinde tıbbi malzeme.

Bunların akabinde de Alman Kızılhaçı tarafından toplamda 488.460 dolar değerinde; 7 adet seyyar mutfak, 5 adet jeneratör ve İsveç kulübesinden oluşan 3 tır dolusu muhtelif malzemeden oluşan yardım malzemesinin Türkiye'ye gönderildiği kaydedilmiştir. Raporunun son kısmında ise; Türkiye'ye gönderilen yardımlara ait başka bir liste daha verilmiştir. Bu listeye göre depremzedelere yardım gönderen ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla bağışları şu şekildedir;

- Yunanistan; 1.500 adet battaniye ve 380 adet uyku tulumu,
- İtalya; 1.300 adet battaniye,
- Libya; 515.000 dolar nakit para,
- Hollanda; 15.254 dolar değerinde 5.000 adet battaniye,

[21] Günümüzdeki BM Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies-IFRC)'nun ilk şeklidir. Hakkında detaylı bilgi için bk. https://www.unhcr.org/international-federation-red-cross-red-crescent-societies.html.

- Nordik ülkeleri; C-130 tipi bir İsveç uçağıyla, 150 adet çadır, 50 adet prefabrik konut, 1.700 adet battaniye ve 500 adet uyku tulumu,

- Norveç; 67.567 dolar nakit para,

- İngiltere; toplamda yaklaşık 119.400 dolar değerinde olan 100 adet çadır ve 100 adet battaniye (Turkey-Earthquake ty: 7),

- Norveç Ulusal Yardım Örgütü (Norse Folkeiijelp); 13.514 dolar nakit para,

- Alman yardım Kuruluşu Paritaet International; toplamda yaklaşık 633.000 dolar değerinde 5 adet çadır ve sobası, 5.000 adet battaniye, 15.000 ton giyecek ve 5 ton tıbbi malzeme,

- Fransız dini yardım kuruluşları Secours Catholique ve Secours Populaire Françis; 31.250 dolar değerinde 5.250 adet battaniye ile 7.500 dolar değerinde 2.5 tonluk giyecek,

- Dünya Kiliseler Örgütü; 10.000 dolar nakit bağışlamak suretiyle Türkiye'ye yardımda bulundukları kaydedilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 8).

Raporun en sonunda da Türkiye'ye gönderilen ve USAID'in kayıtlarına geçen aynî veya nakdî tüm yardımların toplam değerinin 17.474.951 dolar olduğu belirtilmiştir (Turkey-Earthquake ty: 8).

Sonuç

Tarih boyunca birçok doğal afete maruz kalan Erzurum ve çevresi, 30 Ekim 1983 tarihinde meydana gelen depremle bir kere daha büyük bir tahribata uğramıştır. Merkez üssü şehrin doğusundaki Horasan ilçesi olan ve kayıtlarda 7.1 şiddetinde gösterilen bu depremin sonucunda 1.159 kişi hayatını kaybetmiş, birçok köy ve yerleşim yerinde maddi hasar meydana gelmiş, yaklaşık 30.000 kişi de evsiz kalmıştır. Depremin hemen akabinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili tüm kurumları seferber edilmiş, depremin ve mağdurlarının yaralarını sarmaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda Türk Kızılayı tarafından derhal deprem bölgesine gıda, ilaç ve barınma ihtiyaçlarına yönelik yardım malzemeleri ulaştırılmıştır. Bundan başka gerek yurt içinden ve gerekse yurt dışından deprem bölgesi için yardım ve bağış kampanyaları da başlatılmıştır. Bilhassa yurt dışında başlatılan kampanyalar dâhilinde birçok ülke ve kuruluş tarafından Türkiye'ye yardım malzemeleri göndermiştir. Ülke içinden yapılanlar kadar yurt dışından gönderilen yardımlar ve bağışlar da felaketin yaralarının sarılmasında önemli faydalar sağlamıştır.

Depreme yönelik yapılan dış yardımlar hakkında İngiltere Dışişleri Bakanlığı tasnifindeki kayıtlarda ayrıntılı bilgiler mevcuttur. İngiliz Hükümeti'nin yardımları ile diğer ülkelerin yaptıkları yardım ve bağışlara ait detayların aktarıldığı bu kayıtlar, daha ziyade raporlar şeklindedir. Bunlar arasında bilhassa dönemin Türkiye'deki İngiliz Büyükelçisi Mark Russell tarafından hazırlanmış olan raporların oldukça dikkat çekici içeriklerde oldukları görülmüştür. Söz konusu kayıtlarda İngiliz Hükümeti'nden başka Kızılhaç, UNDRO ve UNDP gibi uluslararası yardım kuruluşları ile birçok ülkenin yardımları hakkında da bilgiler verilmiştir. Diğer taraftan İngiltere'nin Türkiye'deki depremle ilgili çalışmalarına dair ayrıntılar, bu kayıtlarda göze çarpan diğer önemli hususlardır. İngiliz Hükümeti'nin, meydana geldiği andan itibaren Türkiye'deki depremi nasıl takip ettiği hususunda önemli bilgilerin yer aldığı bu kayıtlar, 1983 Erzurum depremi sebebiyle Türkiye'ye gönderilen dış yardımlar konusunda oldukça önemli vesikalardır.

Diğer taraftan 1983 Erzurum depremine ve yapılan dış yardımlara dair bilgilere Amerikan kayıtlarında da rastlanmıştır. ABD'ne bağlı uluslararası bir yardım kuruluşu olan USAID tarafından hazırlanmış kapsamlı bir rapordan oluşan bu kayıtlarda; hem ABD Hükümeti'nin yürüttüğü yardım çalışmaları ve hem de farklı ülkelerin Türkiye'ye gönderdikleri yardımlar ve miktarları detaylı bir şekilde yer almıştır. Hatta bu kayıtlarda; depremzedelere ulaştırılmak üzere Türkiye'ye gönderilen

uluslararası yardım ve bağışların dolar cinsinden karşılığı dahi aktarılmıştır. Buradan hareketle de tıpkı İngiliz kayıtları gibi ABD kayıtlarının da 30 Ekim 1983 depremi ve depremden sonra Türkiye'ye yapılan dış yardımlara dair oldukça önemli bilgiler içerdiği söylenebilir. Bu hususta ayrıca şunu da söylemek gerekir ki; söz konusu kayıtlar doğrultusunda başta İngiltere ve ABD olmak üzere, yardım gönderen ülkelerin dış politikalarında Türkiye'nin yeri ve taşıdığı önem hakkında bir fikir edinmek de mümkündür.

Summary

Erzurum, one of the ancient provinces of Turkey which is important in terms of its strategic location, and its environs have been exposed to many earthquakes and devastations throughout history. One of these events was the earthquake with the epicenter at Erzurum Horasan region, in October 30th, 1983. This 7.1 earthquake event affected the villages within Hasankale (Pasinler), Köprüköy, Narman, Şenkaya and Tortum districts, and some settlements in Kars Sarıkamış. After the disaster, Turkish Government with Turkish Red Crescent were immediately mobilized and rushed to aid the disaster victims. Through various campaigns run at the time, incredible amount of donations and support were received domestically. Furthermore, international institutions and foreign countries supported Turkey and made donations. It is a known fact that this aid significantly contributed to aid the disaster victims.

In this catastrophe with rather heavy losses, 1,159 people have lost their lives, a total of 9,830 buildings were collapsed, 2,886 of which were heavy, 24,690 bovines and ovines-caprines died and more than 30,000 people have become homeless. The state of the Republic of Turkey, with all its related institutions, including the Red Crescent, has made efforts to relieve disaster victims from the first moment. These efforts continued even long after the earthquake. In addition to the aid and campaigns initiated, all needs of earthquake victims, especially sheltering and food, were tried to be met.

Apart from these, immediately after the earthquake, campaigns were initiated by many countries and international institutions in order to be delivered to the victims of the earthquake and aid materials were sent.

Besides the partial information in Turkish press of the period, it was observed that there were important data in British and American records about these aids, which provided important benefits for relieving earthquake damages. The records of the British State Archives in the classification of British Foreign and Commonwealth Office contain remarkable information about the aids of the British Government and the activities carried out by other countries in this respect and their aids. This information contains very detailed and remarkable points. On the other hand, another important record of the 1983 earthquake in Erzurum is the report of USAID (the United States Agency for International Development), which is an international aid organization affiliated with the United States of America (USA). This report which contains very important information includes detailed information about the aid and donations sent by both the American Government and other countries or international organizations to Turkey to be delivered to the earthquake victims.

This study is prepared in align with the British Ministry of Foreign Affairs and USA international aid institution USAID records, in which various significant and interesting facts are available regarding foreign aid sent to Turkey. The purpose of this study to fill a gap regarding 1983 Erzurum earthquake, which led significant amount of international aid institution to act. Another purpose of this study is to create an opinion about Turkey's position and significance within the foreign policies of countries that showed interest to the mentioned earthquake.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Belgeleri

- The United Kingdom National Archives (TNA), Foreign and Commonwealth Office (FCO).
- TNA, FCO, 9/4338/1.
- TNA, FCO, 9/4338/3.
- TNA, FCO, 9/4338/4.
- TNA, FCO, 9/4338/5.
- TNA, FCO, 9/4338/6.
- TNA, FCO, 9/4338/7.
- TNA, FCO, 9/4338/8.
- TNA, FCO, 9/4338/9.
- TNA, FCO, 9/4338/10.
- TNA, FCO, 9/4338/11.
- TNA, FCO, 9/4338/12.
- TNA, FCO, 9/4338/13.
- TNA, FCO, 9/4338/14.
- TNA, FCO, 9/4338/15.
- TNA, FCO, 9/4338/16.
- TNA, FCO, 9/4338/17.
- TNA, FCO, 9/4338/18.
- TNA, FCO, 9/4338/19.
- TNA, FCO, 9/4338/20.
- TNA, FCO, 9/4338/21.
- TNA, FCO, 9/4338/22.
- TNA, FCO, 9/4338/23.
- TNA, FCO, 9/4338/24.

B. Süreli Yayınlar

- Ayın Tarihi
- Cumhuriyet
- Daily Telegraph
- Halka ve Olaylara Tercüman
- Le Monde
- Milliyet
- New York Times
- Presence Croix-Rouge: Vie et Bonte, Organe Officiel de La Croix-Rouge Française
- T.C. Resmi Gazete
- TBMM Tutanak Dergisi
- The Canberra Times
- The Guardian
- The Times
- Türkiye

C. Kitaplar ve Makaleler

Atlı, C. (2014), "1939 Erzincan Depreminde İngilizlerin Yardımları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 34, ss. 247-255.

Atnur, İ. E. (2006), "*Reis-i Cumhur'un Doğu İncelemeleri (1924 Erzurum Depremi)"*, Ankara: Ebabil Yayınları.

Biçke, M. (2015), "Türkiye'de Hasara ve Can Kaybına Neden Olan Deprem Listesi (1900-2014)", *3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı (14-16 Ekim 2015), Dokuz Eylül Üniversitesi, http://www.tdmd.org.tr/TR/Genel/pdf2015/TDMSK_084.pdf* (Son Erişim Tarihi: 05.03.2019).

Criss, B. (2012), "Türkiye-Nato İttifakının Tarihsel Boyutu", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 9, Sayı 34, ss. 1-28.

Çapa, M. (2002), "Erzurum Depremi ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Erzurum'u Ziyareti",

Yavuz Aslan-Salim Gökçen (Ed.) *23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kurtuluştan Günümüze Erzurum I. Uluslararası Sempozyumu*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, ss. 643-656.

Kibici, Y.(Ed.) (2005), *Deprem*, Afyaonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.

Işık, B. C. (1997), "Depremler ve Türkiye", *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisliği Dergisi*, Sayı 83, ss. 102-109.

Kalemli, H. (2010), "1924 Erzurum Depreminde Yurtdışından Yapılan Yardımlar", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, ss. 201-219.

Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı NATO El Kitabı, 50. Kuruluş Yıldönümü Sayısı, NATO Basın ve Enformasyon Bürosu Yayınları, Brüksel-Belçika, 1998.

News Release (2 November 1983), "Turkey-Disaster", *Austuralia Minister For Foreign Affairs*, No: M124,(https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;query=Id:%22media/pressrel/HPR08015316%22 (Son Erişim Tarihi: 08.03.2019).

Ortak, Ş. (2002), "1924 Erzurum Depremi ve Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal'in İkinci Erzurum Gezisi", *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi (Doç. Dr. Günay Çağlar Özel Sayısı)*, Cilt: III, Sayı: 2, ss. 191-203.

Sarınay, Y. (2002), "Türkiye'nin NATO'ya Girişi", *Türkler*, Cilt: 16, s. 923-927.

Sür, Ö. (1993), "Türkiye'nin Deprem Bölgeleri", *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 2, ss. 53-68.

Şahin, C.-Sipahioğlu, Ş. (2002), *Doğal Afetler ve Türkiye*, Ankara: Gündüz Yayınları.

Tuğluoğlu, F. (2015), "1939 Büyük Anadolu Zelzelesi ve Erzincan Vilayetinde Yardım Faaliyetleri", *History Studies, International Journal of History*, Volume: 7, Issue: 4, ss. 113-136.

Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın Önerileri (2012), Oda Raporu, Ankara: TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayınları.

Wall, H. J. (1995), "The Allocation of Official Development Assistance" *Journal Of Policy Modeling*, Volume 17, Issue 3, ss. 307-314.

Yapıcı, H. (2015), "Tarih Boyunca Erzurum'da Meydana Gelen Zelzeleler", *Mavi Atlas*, 5, ss. 14-20.

D. İnternet Kaynakları

Rep. of Turkey Ministry of Foreign, Affairshttp://www.mfa.gov.tr/nato.tr.mfa

Rep. of Turkey Ministry of Foreign, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-nato-iliskileri.tr.mfa.

WHO (Who we are- World Health Organization), https://www.who.int/about/who-we-are/en/ (Son Erişim Tarihi: 17.02.2019).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, https://www.ab.gov.tr/_105.html (Son Erişim Tarihi: 28.02.2019).

Who We Are U.S. Agency for International Development-usaid, https://www.usaid.gov/who-we-are. (Son Erişim Tarihi: 28.02.2019).

About the OECD- OECD.org, http://www.oecd.org/about/(Son Erişim Tarihi: 19.02.2019).

Rep. of Turkey Ministry of Foreign, http://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa (Son Erişim Tarihi: 17.02.2019).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), Türkiye Millî Komisyonu, http://www.unesco.org.tr/Pages/99/2 (Son Erişim Tarihi: 17.02.2019).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), Türkiye Millî Komisyonu, http://www.unesco.org.tr/Pages/96/2/UNESCO (Son Erişim Tarihi: 17.02.2019).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), Türkiye Millî Komisyonu, http://www.unesco.org.tr/Pages/96/2/UNESCO (Son Erişim Tarihi: 17.02.2019).

Rep. of Turkey Ministry of Foreign, http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-kalkinma-programi-_undp_-.tr.mfa. (Son Erişim Tarihi: 27.02.2019).

About the OECD- OECD.org, http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm (Son Erişim Tarihi: 19.02.2019).

UNDP in Turkey, http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/corporate/UNDPyiTaniyalim.pdf (Son Erişim Tarihi: 27.02.2019).

UNDP in Turkey, http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/about-us/undp-and-the-un.html. (Son Erişim Tarihi: 27.02.2019).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), (https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco (Son Erişim Tarihi: 14.02.2019).

"Turkey-Earthquake", https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PBAAB356.pdf. (Son Erişim Tarihi: 14.02.2019).

Official Development Assistance, https://www.gov.uk/government/publications/official-development-assistance/official-development-assistance (Son Erişim Tarihi: 19.02.2019).

Asia and the Pacific- Encyclopedia of the Nations, https://www.nationsencyclopedia.com/United-Nations/Social-and-Humanitarian-Assistance-INTERNATIONAL-DISASTER-RELIEF.html (Son Erişim Tarihi: 19.02.2019).

North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/cps/ra/natohq/structure.htm#CS. (Son Erişim Tarihi: 27.02.2019).

North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/cps/ra/natohq/topics_50093.htm. (Son Erişim Tarihi: 27.02.2019).

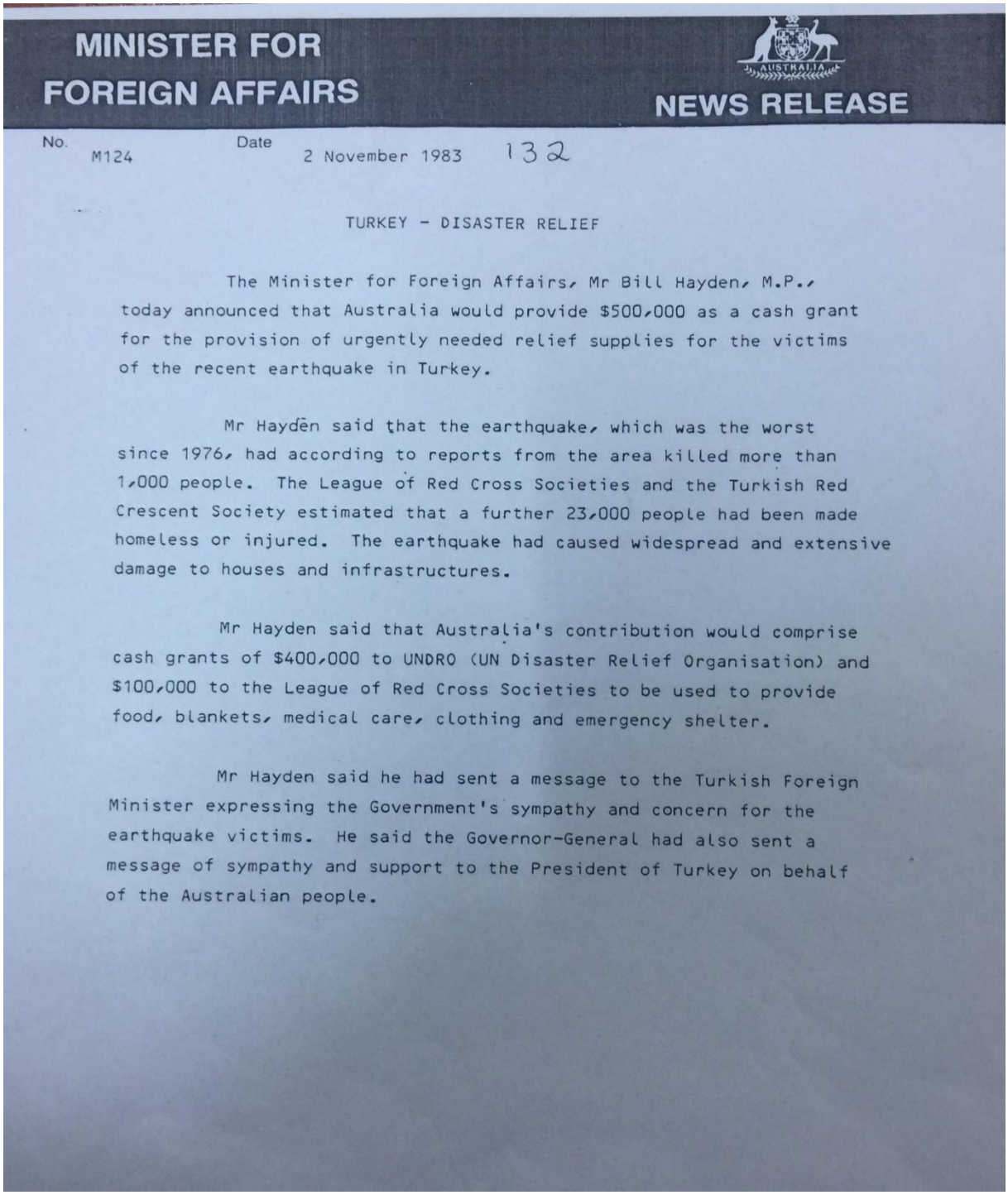
About the OECD - OECD.org, https://www.oecd-ilibrary.org/development/official-development-assistance-oda/indicator-group/english_5136f9ba-en (Son Erişim Tarihi: 19.02.2019).

The UN Refugee Agency, https://www.unhcr.org/international-federation-red-cross-red-crescent-societies.html (Son Erişim Tarihi: 28.02.2019).

Who We Are U.S. Agency for International Development-usaid, https://www.usaid.gov/who-we-are/mission-vision-values (Son Erişim Tarihi: 28.02.2019).

Who We Are U.S. Agency for International Development-usaid, https://www.usaid.gov/who-we-are/organization/bureaus/bureau-democracy-conflict-and-humanitarian assistance/office-us (Son Erişim Tarihi: 28.02.2019).

Ekler

MINISTER FOR FOREIGN AFFAIRS

AUSTRALIA

NEWS RELEASE

No. M124 Date 2 November 1983 132

TURKEY - DISASTER RELIEF

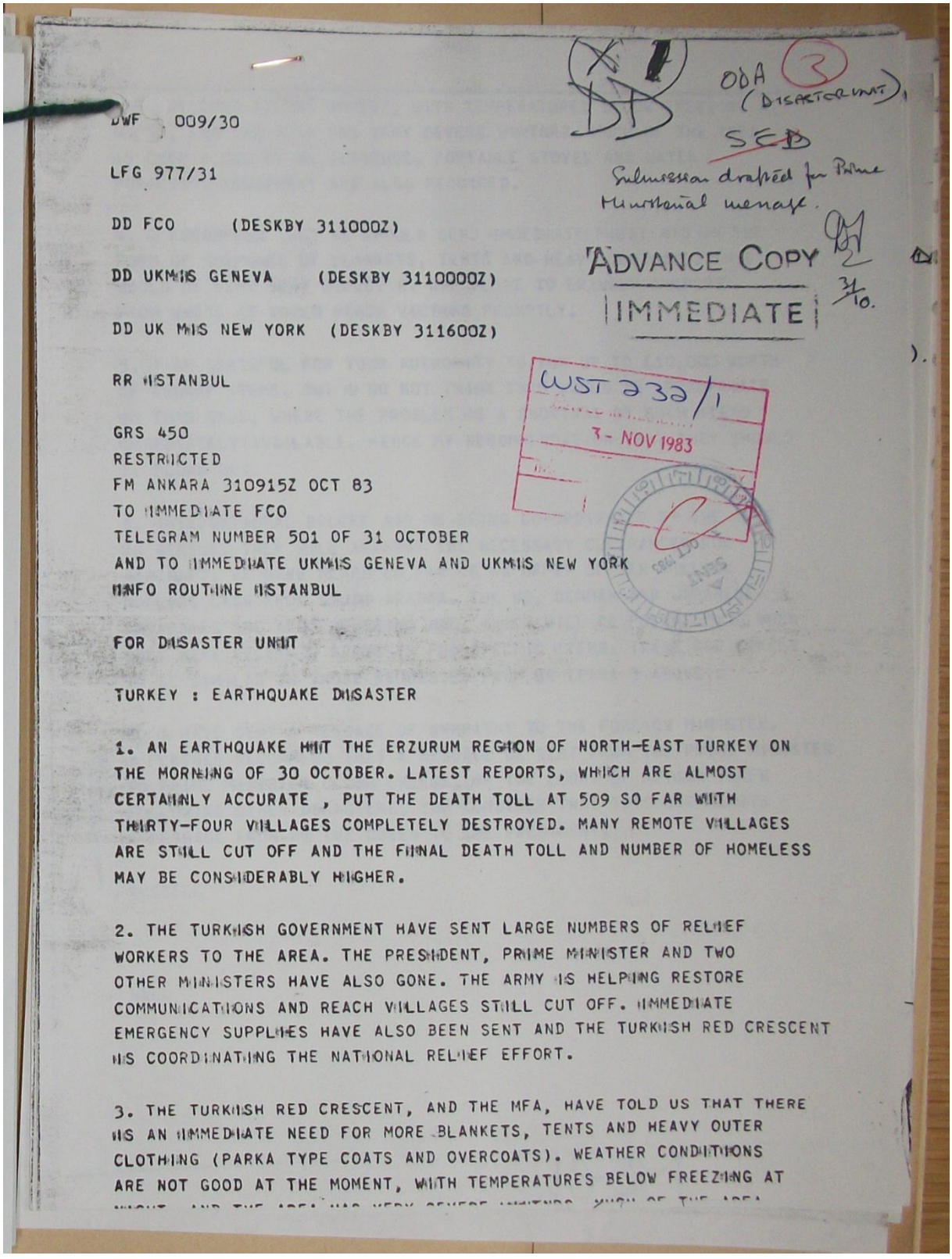
The Minister for Foreign Affairs, Mr Bill Hayden, M.P., today announced that Australia would provide $500,000 as a cash grant for the provision of urgently needed relief supplies for the victims of the recent earthquake in Turkey.

Mr Hayden said that the earthquake, which was the worst since 1976, had according to reports from the area killed more than 1,000 people. The League of Red Cross Societies and the Turkish Red Crescent Society estimated that a further 23,000 people had been made homeless or injured. The earthquake had caused widespread and extensive damage to houses and infrastructures.

Mr Hayden said that Australia's contribution would comprise cash grants of $400,000 to UNDRO (UN Disaster Relief Organisation) and $100,000 to the League of Red Cross Societies to be used to provide food, blankets, medical care, clothing and emergency shelter.

Mr Hayden said he had sent a message to the Turkish Foreign Minister expressing the Government's sympathy and concern for the earthquake victims. He said the Governor-General had also sent a message of sympathy and support to the President of Turkey on behalf of the Australian people.

EK-1: Avusturalya Hükümeti'nin Yaptığı Yardımla İlgili Basın Duyurusu (News Release, "Turkey-Disaster", *Austuralia Minister For Foreign Affairs*, No: M124, Date: 2 Nowember 1983) (https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;query=Id:%22media/pressrel/HPR08015316%22)

DWF 009/30

LFG 977/31

DD FCO (DESKBY 311000Z)

DD UKMIS GENEVA (DESKBY 311000OZ)

DD UK MIS NEW YORK (DESKBY 311600Z)

RR ISTANBUL

ODA (3) (DISASTER UNIT)

SED

Submission drafted for Prime Ministerial meeting.

ADVANCE COPY

IMMEDIATE

31/10.

WST 232/1

3 - NOV 1983

GRS 450
RESTRICTED
FM ANKARA 310915Z OCT 83
TO IMMEDIATE FCO
TELEGRAM NUMBER 501 OF 31 OCTOBER
AND TO IMMEDIATE UKMIS GENEVA AND UKMIS NEW YORK
INFO ROUTINE ISTANBUL

FOR DISASTER UNIT

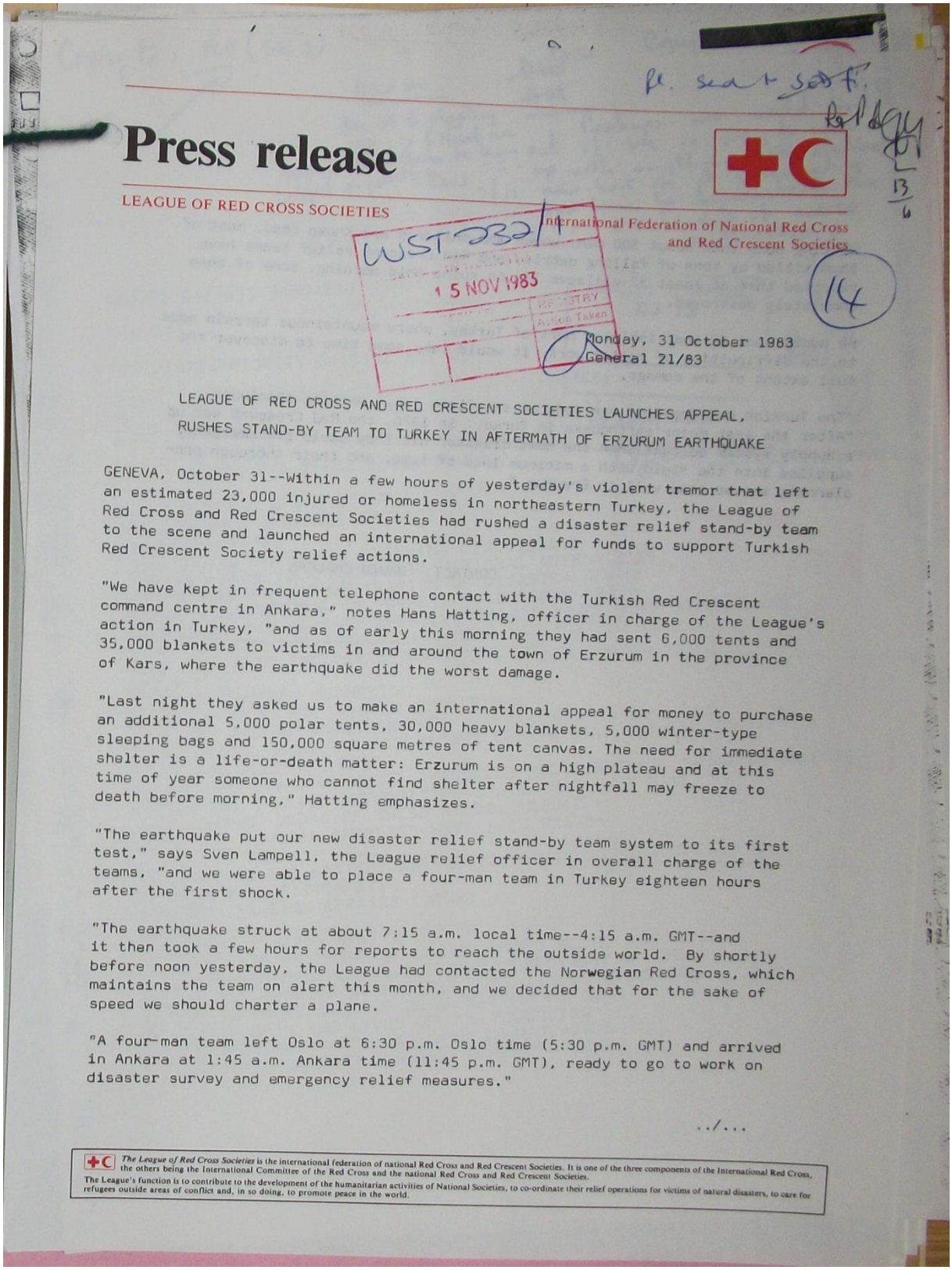
TURKEY : EARTHQUAKE DISASTER

1. AN EARTHQUAKE HIT THE ERZURUM REGION OF NORTH-EAST TURKEY ON THE MORNING OF 30 OCTOBER. LATEST REPORTS, WHICH ARE ALMOST CERTAINLY ACCURATE , PUT THE DEATH TOLL AT 509 SO FAR WITH THIRTY-FOUR VILLAGES COMPLETELY DESTROYED. MANY REMOTE VILLAGES ARE STILL CUT OFF AND THE FINAL DEATH TOLL AND NUMBER OF HOMELESS MAY BE CONSIDERABLY HIGHER.

2. THE TURKISH GOVERNMENT HAVE SENT LARGE NUMBERS OF RELIEF WORKERS TO THE AREA. THE PRESIDENT, PRIME MINISTER AND TWO OTHER MINISTERS HAVE ALSO GONE. THE ARMY IS HELPING RESTORE COMMUNICATIONS AND REACH VILLAGES STILL CUT OFF. IMMEDIATE EMERGENCY SUPPLIES HAVE ALSO BEEN SENT AND THE TURKISH RED CRESCENT IS COORDINATING THE NATIONAL RELIEF EFFORT.

3. THE TURKISH RED CRESCENT, AND THE MFA, HAVE TOLD US THAT THERE IS AN IMMEDIATE NEED FOR MORE BLANKETS, TENTS AND HEAVY OUTER CLOTHING (PARKA TYPE COATS AND OVERCOATS). WEATHER CONDITIONS ARE NOT GOOD AT THE MOMENT, WITH TEMPERATURES BELOW FREEZING AT

EK-2: İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Mark Russell'in 31 Ekim 1983 Tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na Gönderdiği Raporun İlk Sayfası (TNA, FCO, 9/4338/3/1).

Press release

LEAGUE OF RED CROSS SOCIETIES

International Federation of National Red Cross and Red Crescent Societies

WST 232/1

15 NOV 1983

REGISTRY Action Taken

14

Monday, 31 October 1983
General 21/83

LEAGUE OF RED CROSS AND RED CRESCENT SOCIETIES LAUNCHES APPEAL, RUSHES STAND-BY TEAM TO TURKEY IN AFTERMATH OF ERZURUM EARTHQUAKE

GENEVA, October 31--Within a few hours of yesterday's violent tremor that left an estimated 23,000 injured or homeless in northeastern Turkey, the League of Red Cross and Red Crescent Societies had rushed a disaster relief stand-by team to the scene and launched an international appeal for funds to support Turkish Red Crescent Society relief actions.

"We have kept in frequent telephone contact with the Turkish Red Crescent command centre in Ankara," notes Hans Hatting, officer in charge of the League's action in Turkey, "and as of early this morning they had sent 6,000 tents and 35,000 blankets to victims in and around the town of Erzurum in the province of Kars, where the earthquake did the worst damage.

"Last night they asked us to make an international appeal for money to purchase an additional 5,000 polar tents, 30,000 heavy blankets, 5,000 winter-type sleeping bags and 150,000 square metres of tent canvas. The need for immediate shelter is a life-or-death matter: Erzurum is on a high plateau and at this time of year someone who cannot find shelter after nightfall may freeze to death before morning," Hatting emphasizes.

"The earthquake put our new disaster relief stand-by team system to its first test," says Sven Lampell, the League relief officer in overall charge of the teams, "and we were able to place a four-man team in Turkey eighteen hours after the first shock.

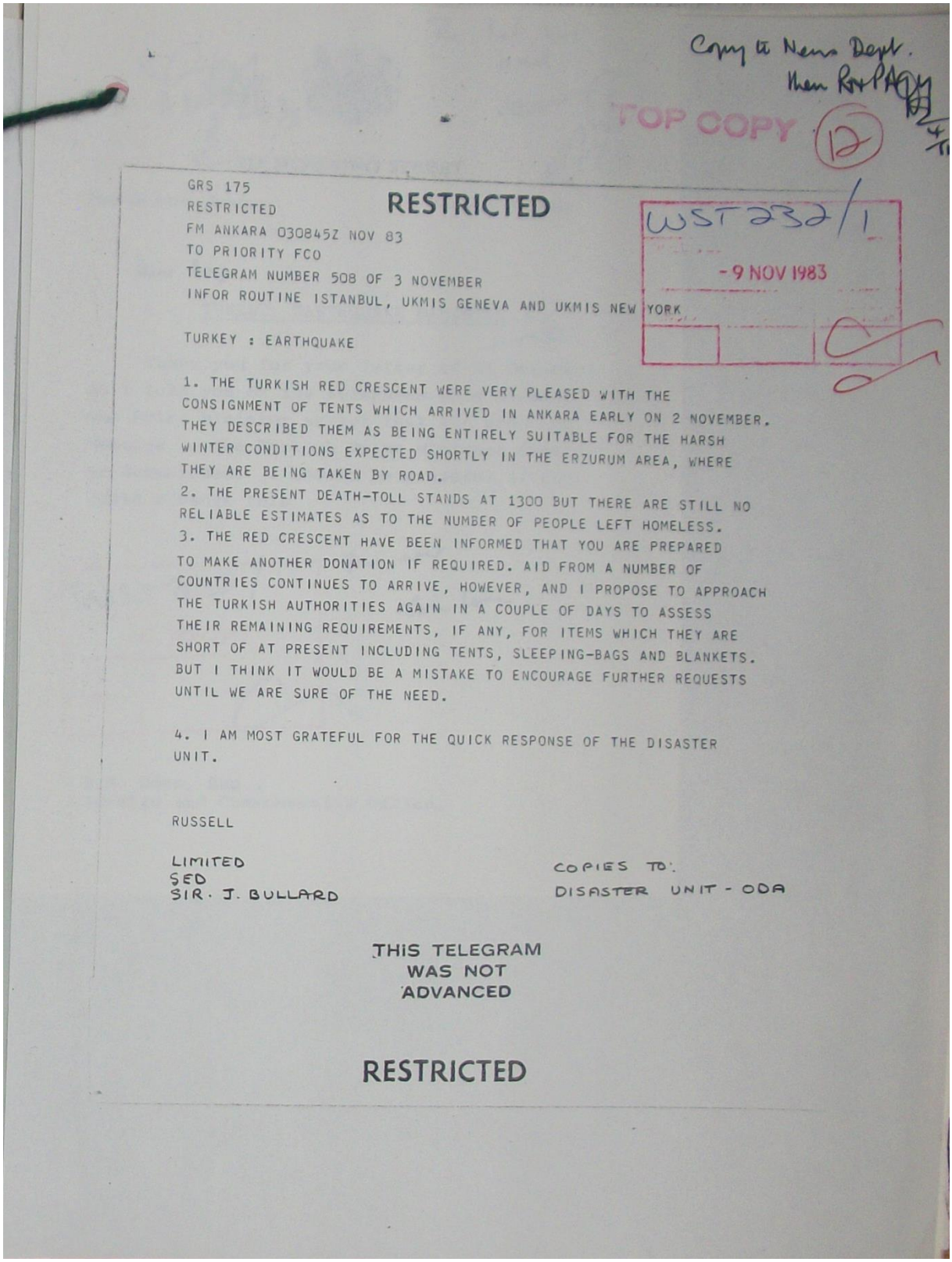
"The earthquake struck at about 7:15 a.m. local time--4:15 a.m. GMT--and it then took a few hours for reports to reach the outside world. By shortly before noon yesterday, the League had contacted the Norwegian Red Cross, which maintains the team on alert this month, and we decided that for the sake of speed we should charter a plane.

"A four-man team left Oslo at 6:30 p.m. Oslo time (5:30 p.m. GMT) and arrived in Ankara at 1:45 a.m. Ankara time (11:45 p.m. GMT), ready to go to work on disaster survey and emergency relief measures."

../...

The League of Red Cross Societies is the international federation of national Red Cross and Red Crescent Societies. It is one of the three components of the International Red Cross, the others being the International Committee of the Red Cross and the national Red Cross and Red Crescent Societies.
The League's function is to contribute to the development of the humanitarian activities of National Societies, to co-ordinate their relief operations for victims of natural disasters, to care for refugees outside areas of conflict and, in so doing, to promote peace in the world.

EK-3: Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı tarafından 31 Ekim 1983 Tarihinde Yayımlanan Erzurum Depremiyle İlgili Basın Bildirisinin İlk Sayfası (TNA, FCO, 9/4338/14/1).

Copy to News Dept.
then RR PAOG

TOP COPY (12)

GRS 175
RESTRICTED

RESTRICTED

WST 232/1
-9 NOV 1983

FM ANKARA 030845Z NOV 83
TO PRIORITY FCO
TELEGRAM NUMBER 508 OF 3 NOVEMBER
INFOR ROUTINE ISTANBUL, UKMIS GENEVA AND UKMIS NEW YORK

TURKEY : EARTHQUAKE

1. THE TURKISH RED CRESCENT WERE VERY PLEASED WITH THE CONSIGNMENT OF TENTS WHICH ARRIVED IN ANKARA EARLY ON 2 NOVEMBER. THEY DESCRIBED THEM AS BEING ENTIRELY SUITABLE FOR THE HARSH WINTER CONDITIONS EXPECTED SHORTLY IN THE ERZURUM AREA, WHERE THEY ARE BEING TAKEN BY ROAD.
2. THE PRESENT DEATH-TOLL STANDS AT 1300 BUT THERE ARE STILL NO RELIABLE ESTIMATES AS TO THE NUMBER OF PEOPLE LEFT HOMELESS.
3. THE RED CRESCENT HAVE BEEN INFORMED THAT YOU ARE PREPARED TO MAKE ANOTHER DONATION IF REQUIRED. AID FROM A NUMBER OF COUNTRIES CONTINUES TO ARRIVE, HOWEVER, AND I PROPOSE TO APPROACH THE TURKISH AUTHORITIES AGAIN IN A COUPLE OF DAYS TO ASSESS THEIR REMAINING REQUIREMENTS, IF ANY, FOR ITEMS WHICH THEY ARE SHORT OF AT PRESENT INCLUDING TENTS, SLEEPING-BAGS AND BLANKETS. BUT I THINK IT WOULD BE A MISTAKE TO ENCOURAGE FURTHER REQUESTS UNTIL WE ARE SURE OF THE NEED.

4. I AM MOST GRATEFUL FOR THE QUICK RESPONSE OF THE DISASTER UNIT.

RUSSELL

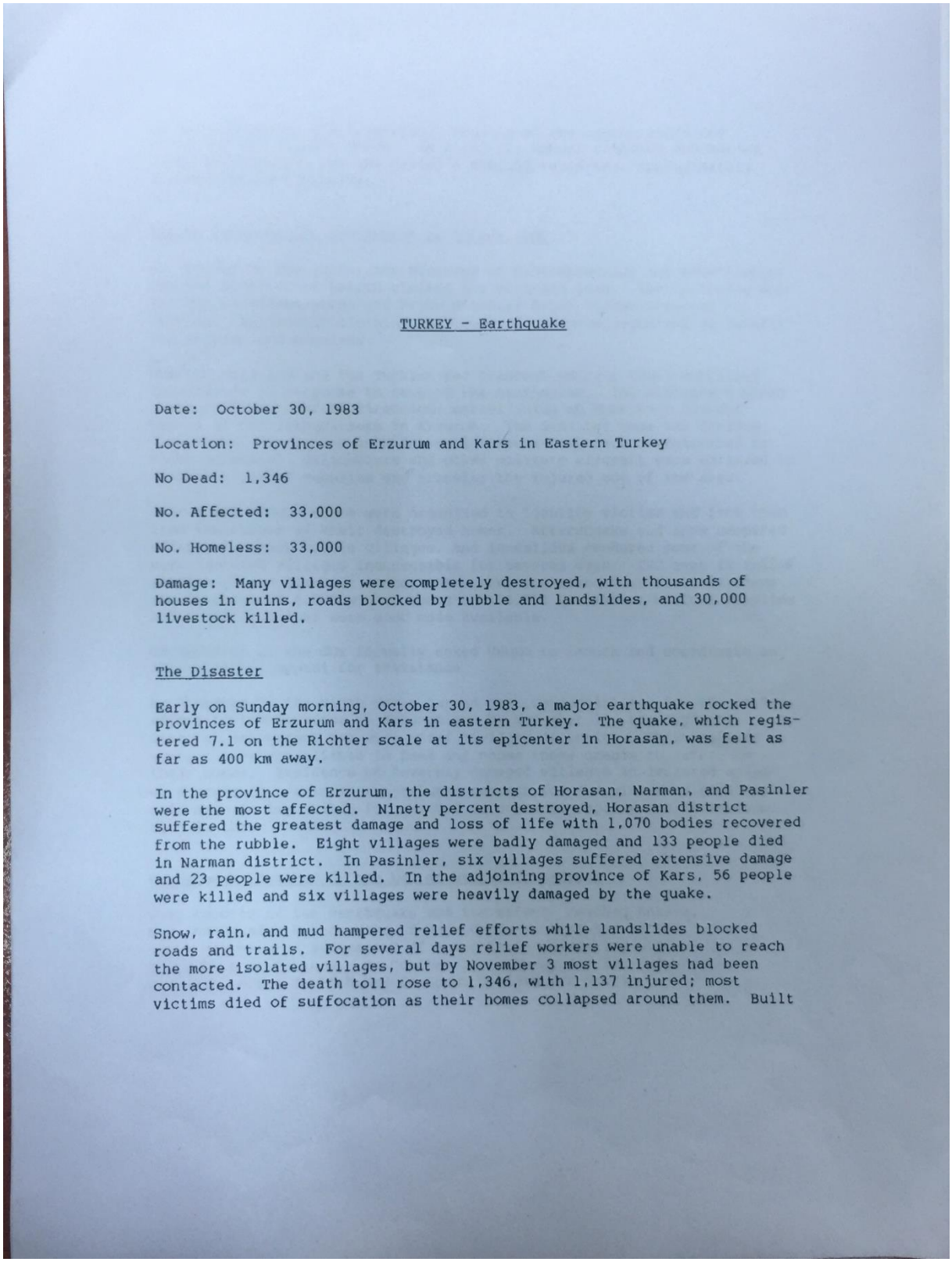
LIMITED
SED
SIR. J. BULLARD

COPIES TO:
DISASTER UNIT - ODA

THIS TELEGRAM
WAS NOT
ADVANCED

RESTRICTED

EK-4: İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi Mark Russell'in 3 Kasım 1983 Tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na Gönderdiği Raporun İlk Sayfası (TNA, FCO, 9/4338/12)

TURKEY - Earthquake

Date: October 30, 1983

Location: Provinces of Erzurum and Kars in Eastern Turkey

No Dead: 1,346

No. Affected: 33,000

No. Homeless: 33,000

Damage: Many villages were completely destroyed, with thousands of houses in ruins, roads blocked by rubble and landslides, and 30,000 livestock killed.

The Disaster

Early on Sunday morning, October 30, 1983, a major earthquake rocked the provinces of Erzurum and Kars in eastern Turkey. The quake, which registered 7.1 on the Richter scale at its epicenter in Horasan, was felt as far as 400 km away.

In the province of Erzurum, the districts of Horasan, Narman, and Pasinler were the most affected. Ninety percent destroyed, Horasan district suffered the greatest damage and loss of life with 1,070 bodies recovered from the rubble. Eight villages were badly damaged and 133 people died in Narman district. In Pasinler, six villages suffered extensive damage and 23 people were killed. In the adjoining province of Kars, 56 people were killed and six villages were heavily damaged by the quake.

Snow, rain, and mud hampered relief efforts while landslides blocked roads and trails. For several days relief workers were unable to reach the more isolated villages, but by November 3 most villages had been contacted. The death toll rose to 1,346, with 1,137 injured; most victims died of suffocation as their homes collapsed around them. Built

EK-5: USAID'in 1983 Erzurum Depremi ile İlgili Raporunun İlk Sayfası
(https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PBAAB356.pdf)